Verantwoording aanpak georganiseerde criminaliteit 2014

OPENBAAR MINISTERIE

POLITIE

Status:	Definitief
Datum:	23 juni 2015

Inhoud

Inleiding

In deze rapportage maken het College van procureurs-generaal en de Korpsleiding van de Nationale Politie inzichtelijk op welke manier de georganiseerde ondermijnende criminaliteit in 2014 is aangepakt en welke resultaten dat heeft opgeleverd.
De volgende thema's staan daarin centraal[1]:

- smokkel van of grensoverschrijdende handel in cocaïne of heroïne;
- productie van of (nationale en internationale) handel in synthetische drugs;
- Hennepteelt;
- smokkel van of grensoverschrijdende handel in mensen;
- witwassen;
- zware milieucriminaliteit;
- financieel economische criminaliteit (Finec) die wordt aangepakt door het Functioneel (FP) Parket en de Bijzondere Opsporingsdiensten (BOD-en)[2];
- ideologisch gemotiveerde zware en georganiseerde misdaad, waaronder terrorisme en extreme vormen van activisme;
- smokkel van of grensoverschrijdende handel in vuurwapens en explosieven;
- Hollandse netwerken, de aanpak van de belangrijkste subjecten in de Nederlandse georganiseerde criminaliteit. Zij zijn actief op o.a. bovengenoemde thema's en vaak betrokken bij levensdelicten.

In het vervolg van de rapportage worden deze thema's aangeduid als 'de prioritaire aandachtsgebieden'.

Terminologie
In deze rapportage komen de begrippen ondermijning, georganiseerde criminaliteit en prioritaire aandachtsgebieden voor. Dat zijn geen synoniemen, maar wel overlappende begrippen. In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat georganiseerde criminaliteit op de prioritaire aandachtsgebieden als ondermijnend voor de rechtsstaat beschouwd kan worden. Maar ook niet-georganiseerde criminaliteit op deze aandachtsgebieden en criminaliteit op andere thema's kunnen ondermijnend zijn, dat wil zeggen dat deze vormen van criminaliteit (het vertrouwen in) maatschappelijke structuren schaden.

Uitgangspunt van het OM is dat alle vormen van milieucriminaliteit en financieel-economische criminaliteit in principe een ondermijnend karakter hebben. Het gaat daarbij om vormen van criminaliteit met (potentieel) ingrijpende gevolgen voor maatschappelijke systemen, instituties, sociale verbanden en structuren. In deze context wordt ook organisatiecriminaliteit als georganiseerde criminaliteit beschouwd.

Voor het georganiseerde karakter van de ondermijnende criminaliteit wordt in deze rapportage het begrip crimineel samenwerkingsverband (csv) gehanteerd. Daarbij past echter de kanttekening dat uit opsporingsonderzoeken blijkt dat het doorgaans niet gaat om vaste organisatiestructuren, maar veeleer om fluïde netwerken van individuen die al naar gelang de behoefte samenwerkingsrelaties aangaan. De term csv is hier dan ook bedoeld als containerbegrip voor al deze criminele samenwerkingsvormen.

---

[1] Met het oog op de doelstelling (2010-2014) voor de aanpak van georganiseerde criminaliteit die de Minister van Veiligheid en Justitie heeft gesteld in het programma Nederland Veiliger, het Nationaal Dreigingsbeeld 2008 en in verband met de vergelijkbaarheid met voorgaande jaren.
[2] Daarbij gaat het om een grote verscheidenheid aan criminaliteitsvormen, variërend van bijvoorbeeld beleggingsfraude, fraude in de zorgsector, faillissementsfraude tot georganiseerde illegale handel in bedreigde diersoorten.

Gerapporteerde onderzoeken
Omdat de doelstelling voor 2014 uitging van grote, projectmatig opgezette opsporingsonderzoeken op de prioritaire aandachtsgebieden, ligt daar in deze rapportage het accent op. Daarbij moet nadrukkelijk aangetekend worden dat deze rapportage geen volledig beeld geeft van de aanpak op deze aandachtsgebieden. Het gaat in deze rapportage immers om een deelverzameling, namelijk grote projectmatige lopende of afgeronde onderzoeken op georganiseerde criminele verbanden.

De cijferpresentaties in de rapportage zien enkel op de prioritaire aandachtsgebieden. In de toelichtende tekst en de verhalen over individuele zaken wordt echter ook ingegaan op de bestrijding van georganiseerde criminaliteit op andere thema's zoals corruptie, cybercrime en de aanpak van motorbendes. Voorts wordt aandacht besteed aan een breder scala van soorten onderzoeken. Immers niet alleen projectmatige onderzoeken, maar met name ook onderzoeken door Teams Grootschalige Opsporing (TGO's), bijvoorbeeld naar liquidaties in het criminele circuit, leveren een bijdrage aan de aanpak van georganiseerde criminaliteit. Al deze inspanningen worden verricht met inzet van dezelfde, beperkte, opsporingscapaciteit.

Methode
Zoals in voorgaande jaren gaat deze rapportage over de aanpak van georganiseerde misdaad door arrondissementsparketten en regionale eenheden, alsmede door het Landelijk Parket (LP) en de Landelijke Eenheid (LE), en het Functioneel Parket (FP) en de Bijzondere Opsporingsdiensten(BOD-en).

Bij het genereren van het cijfermateriaal over aantallen onderzoeken en opgelegde vrijheidsstraffen is gebruik gemaakt van het registratiesysteem Landelijk Zicht op Zaken/Landelijk Overzicht Georganiseerde Criminaliteit (LZOZ/LOGC)[3]. De cijfers over 2014 zijn vergelijkbaar met de cijfers uit voorgaande jaren. Ter vergelijking worden die meestal ook vermeld. Cijfers over opgelegde ontnemingsmaatregelen zijn, net als in eerdere jaren, afkomstig van het Functioneel Parket. Voor het eerst zijn in de rapportage tevens cijfers over opgelegde taakstraffen en geldboetes opgenomen. Dit is op verzoek van de Tweede Kamer toegezegd door de minister van Veiligheid en Justitie.

Over de resultaten van de integrale aanpak in 2014 wordt de minister van Veiligheid en Justitie middels het Jaarverslag RIEC-LIEC rechtstreeks geïnformeerd. Naar dat verslag wordt in deze rapportage verwezen.

Van een achttal strafrechtelijke onderzoeken en projecten is in hoofdstuk 3 het verhaal opgetekend door een binnen het OM werkzame journaliste. Zij heeft daarvoor interviews gehouden met betrokken officieren van justitie en onderzoeksleiders van de politie. De verhalen laten zien welke gezichten de georganiseerde ondermijnende criminaliteit heeft, welke middelen OM en politie inzetten bij het onderzoeken daarvan, tegen welke obstakels ze daarbij aanlopen en welke andere wegen dan strafrechtelijke ze daarbij bewandelen.

Indeling
De rapportage bestaat uit vier hoofdstukken. In hoofdstuk 1 wordt ingegaan op de doelstelling voor 2014 en het behaalde resultaat. Hoofdstuk 2 bevat zowel een nader cijfermatig beeld van de strafrechtelijke aanpak van georganiseerde misdaad door de parketten en eenheden, als een aantal in opsporingsonderzoeken gesignaleerde ontwikkelingen in de georganiseerde criminaliteit en de aanpak ervan. Hoofdstuk 3 draagt de titel 'Ondermijning in beeld' en brengt de georganiseerde ondermijnende criminaliteit en de aanpak daarvan in beeld aan de hand van *storytelling* over een aantal, thematisch gevarieerde, onderzoeken. Het rapport besluit in hoofdstuk 4 met een conclusie en vooruitblik.

[3] Voor wat betreft de opgelegde straffen is een koppeling gemaakt met het zaaksregistratiesysteem Compas/GPS.

1. Doelstelling en resultaten

Om de georganiseerde misdaad terug te dringen is afgesproken dat in 2014 het aantal aangepakte criminele samenwerkingsverbanden (csv's) is verdubbeld ten opzichte van 2009 (+100 procent), met name op de aandachtsgebieden mensenhandel, drugshandel en -productie, witwassen en financieel-economische criminaliteit. De doelstelling vloeit voort uit het in 2009 gesignaleerde handhavingstekort in de haalcriminaliteit. OM en politie gaven toen aan slechts 20% van de bekende csv's te kunnen aanpakken, onder meer als gevolg van schaarse opsporingscapaciteit. Met een stijging van het aantal projectmatige strafrechtelijke onderzoeken op de genoemde thema's van 113 procent is de verdubbelingsdoelstelling gehaald.

Dit eindresultaat is de afgelopen vijf jaar bereikt door grote inzet en focus van de politie-eenheden en OM-parketten[4], onder moeilijke omstandigheden. Ook afgelopen jaar hadden onze organisaties te maken met grote veranderingen en bezuinigingen. Hoewel de cijfers op het eerste gezicht wellicht anders doen vermoeden, was het bereiken van de doelstelling in 2014 zeker geen vanzelfsprekende zaak. Gegeven de beschikbare capaciteit van politie en OM, verwachten wij dat dat evenmin het geval zal zijn voor het bereiken van de doelstelling in de Veiligheidsagenda 2015-2018.

Politie- en OM-capaciteit is per definitie schaars, maar het afgelopen jaar was de druk daarop verhoudingsgewijs nog hoger dan in voorgaande jaren. Op het onderzoek naar de ramp met de MH17 is vanzelfsprekend groot ingezet en ook de opkomst van het gewelddadig jihadisme en de (voorbereiding van) de Nuclear Security Summit hebben veel capaciteit gevergd. Consequentie daarvan was de beslissing om een aantal grote projectmatige onderzoeken naar georganiseerde criminaliteit op met name heroïne en cocaïne te temporiseren. Het Landelijk Parket en de Landelijke Eenheid hebben hun doelstelling vooral gehaald door de witwasaanpak die in 2014 een groot aantal onderzoeken heeft opgeleverd. De bestrijding van witwassen is een effectieve manier om georganiseerde criminaliteit aan te pakken, die ook past in de geïntensiveerde aandacht voor het afpakken van crimineel vermogen onder het motto 'misdaad mag niet lonen'. Met name in arrondissementsparketten en eenheden betekent dit dat vaker een keuze wordt gemaakt om een onderzoek primair of uitsluitend te richten op witwassen in plaats van op het gronddelict. In de cijfers sinds 2009 is die ontwikkeling zichtbaar. Hij past ook in een bredere actuele ontwikkeling, waarbij steeds wordt gezocht naar de meest effectieve onderzoeksstrategie en mix van interventies om georganiseerde ondermijnende criminaliteit aan te pakken. De richting die daarin wordt gezocht is die van een integrale aanpak waarbij langdurige en diepgaande projectmatige onderzoeken gecombineerd worden met kleinere (projectmatige) onderzoeken, korte klappen en niet-strafrechtelijke interventies. Op die zogenaamde dynamische interventies in de criminele infrastructuur wordt op dit moment het meest expliciet ingezet bij de geïntensiveerde aanpak van ondermijning in Zuid-Nederland. Het betreft een werkwijze waarbij wordt gewerkt vanuit een criminaliteitskaart waarop netwerken, subjecten en facilitors in kaart worden gebracht en die vanuit onderzoeken steeds wordt geactualiseerd en aangevuld.

Dat de doelstelling is gehaald, betekent geenszins dat er geen zorgen zijn over de wijze waarop ondermijnende criminaliteit zich in Nederland manifesteert. De ontwikkelingen op het terrein van liquidaties, motorbendes en hennepteelt laten zien dat georganiseerde misdaad hardnekkig is en steeds nieuwe wegen naar financieel gewin zoekt. De bestrijding van georganiseerde misdaad moet dan ook vasthoudend en meerjarig zijn. Een integrale aanpak is daarbij essentieel.
Met partners wordt overlegd welke mix van strafrechtelijke, bestuurlijke, fiscale en andere interventies het effectiefst is om de achterliggende problematiek terug te dringen. Deze manier van werken wordt steeds vanzelfsprekender. De aanpak van OMG's is een voorbeeld van een landelijke integrale aanpak, waarin OM, politie, Belastingdienst, FIOD, KMar, burgemeesters

[4] En in de eerste jaren deels ook door betere registratie.

en gemeenten samenwerken. Burgemeesters sluiten clubhuizen, verbieden evenementen van OMG's en ondernemen actie tegen horecagelegenheden die leden van OMG's door middel van intimidatie hebben overgenomen. Koninklijke Horeca Nederland is zich bewust van de risico's, doet actief aan preventie en meldt signalen van afpersing bij de politie of bij Meld Misdaad Anoniem. De Belastingdienst beoordeelt of de leden van de OMG's fiscale wet- en regelgeving naleven. De strafrechtelijke aanpak richt zich op zowel strafbare feiten gepleegd door individuele leden van OMG's, als strafbare feiten gepleegd door leden van OMG's in georganiseerd verband en op strafbare feiten die aan de OMG zelf kunnen worden toegeschreven. De in het najaar van 2014 gestarte geïntensiveerde aanpak van ondermijning in Zuid-Nederland is een ander voorbeeld hiervan, evenals het project Integere Haven in Rotterdam. Op enkele van deze samenwerkingsvormen wordt in deze rapportage nader ingegaan.

2. Cijfers en analyse

2.1 Algemeen

Met een stijging van bijna 213% ten opzichte van het aantal in 2009 strafrechtelijk aangepakte csv's is de doelstelling voor 2014, zijnde een verdubbeling ten opzichte van 2009, ruimschoots gehaald. Dat is de belangrijkste conclusie die kan worden getrokken uit de in overzicht 1 gepresenteerde cijfers over het aantal onderzoeken naar csv's (1130 in totaal) op de speerpunten uit het programma *Nederland Veiliger.*

Overzicht 1

Aantal csv-onderzoeken							
Onder gezag van	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**% groei t.o.v. 2009**
AP's	217	256	259	330	437	489	225
LP	168	217	185	253	280	355	211
FP	146[5]	-	176	205	235	286	196
Totaal	531	619	620	788	952	1130	213

In de paragrafen 2.2 t/m 2.4 wordt cijfermatig inzicht gegeven in de strafrechtelijke aanpak van georganiseerde misdaad in 2014. In aansluiting op de doelstelling voor 2014 is daarbij veel aandacht voor projectmatige opsporingsonderzoeken op de prioritaire aandachtsgebieden. Maar ook worden cijfers gepresenteerd over projectmatige onderzoeken die zich richten op georganiseerde criminaliteit op andere aandachtsgebieden en over andersoortige onderzoeken die zich richten op georganiseerde criminaliteit. Tevens is er aandacht voor het aantal opgelegde vrijheidsstraffen en taakstraffen. Paragraaf 2.5 geeft enige cijfers over internationale opsporing. En paragraaf 2.6 bevat cijfermateriaal over ontneming en geldboetes. Waar relevant zijn de cijfers voorzien van een korte toelichting.

Achtereenvolgens worden de cijfers van de arrondissementsparketten/regionale eenheden, Landelijk Parket/Landelijke Eenheid en Functioneel Parket gepresenteerd. De cijfers betreffen dezelfde categorieën onderzoeken (op dezelfde aandachtsgebieden) als in voorgaande jaren en zijn daarmee dus vergelijkbaar. Ter vergelijking zijn ook de cijfers uit die jaren gegeven.

Het cijfermatige beeld wordt in paragraaf 2.7 aangevuld met een beschrijving van een aantal in de opsporingsonderzoeken gesignaleerde ontwikkelingen in de georganiseerde criminaliteit en de aanpak ervan.

2.2 Landelijk Parket en Landelijke Eenheid

In 2014 hebben het Landelijk Parket en de Landelijke Eenheid veel capaciteit ingezet op de (voorbereiding van de) Nuclear Security Summit (NSS) en het opsporingsonderzoek naar de ramp met vlucht MH-17 (onderzoek PRIMO). De consequentie daarvan was de beslissing om een aantal grote en projectmatige onderzoeken naar georganiseerde criminaliteit op met name heroïne en cocaïne te temporiseren of te stoppen. Het Landelijk Parket en de Landelijke Eenheid hebben hun doelstelling vooral gehaald door de witwasaanpak die in 2014 een groot aantal onderzoeken heeft opgeleverd.

[5] In 2009 werden de resultaten van het FP nog niet meegenomen in de rapportage. De 0-meting in 2009 (146) is geconstrueerd, ervan uitgaand dat in 2011 de doelstelling voor dat jaar was gehaald.

Overzicht 2 toont het aantal unieke tactische onderzoeken die door het Landelijk Parket en de Landelijke Eenheid in 2013 en 2014 zijn uitgevoerd op de prioritaire aandachtsgebieden. Het gaat om tactische onderzoeken die in 2014 zijn gestart en/of afgerond, gecorrigeerd voor overlap (een onderzoek dat in 2014 is gestart én afgerond telt één keer mee).

Overzicht 2

Aandachtsgebied	**2013**	**2014**
Grootschalige hennepteelt	15	9
Cocaïne en heroïne	43	40
Synthetische drugs	37	45
Mensenhandel en mensensmokkel	38	45
Wapens en explosieven	3	2
Witwassen	102	160
Hollandse netwerken	13	19
Ideologische misdaad	29	35
Totaal	280	355[6]

Aangezien over de periode 2009-2012 de uitsplitsing naar speerpunten niet beschikbaar is, geeft overzicht 3 het totaal aantal onderzoeken over die periode.

Overzicht 3

	2009	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Totaal aantal onderzoeken	168	217	185	253	280	355

De sterke stijging in het aantal opsporingsonderzoeken in 2014 wordt (vrijwel) volledig verklaard door de inspanningen die op het thema witwassen zijn gepleegd. In de afgelopen jaren is flink geïnvesteerd op het thema, zoals underground banking en financiële constructies. Ook wordt er nauw samengewerkt met opsporingsdiensten in het buitenland om met name interventies te plegen op contante geldstromen. Deze onderzoeken richten zich met name op de geldoverdrachten, waarbij de geldkoeriers worden aangehouden en doorgaans grote geldbedragen in beslag worden genomen.

Overzicht 4 geeft de in 2014 opgelegde vrijheidsstraffen in eerste aanleg uit LP-onderzoeken op de speerpunten. De met 2014 vergelijkbare cijfers over 2013, 2012, 2011, 2010 en 2009 liggen op respectievelijk 136, 128, 128, 77, 128.

[6] Hiervan zijn 51 onderzoeken uitgevoerd door andere opsporingsdiensten, met name KMAR en FIOD. Dat is iets meer dan in voorgaande jaren.
Zie met betrekking tot de in dit overzicht genoemde aantallen ook de in de inleiding geplaatste kanttekening dat het hier om een deelverzameling van het totaal aantal onderzoeken gaat en het overzicht dus geen compleet beeld geeft van de aanpak op de genoemde thema's.

Overzicht 4: vrijheidsstraffen in eerste aanleg uit onderzoeken op prioritaire aandachtsgebieden

Aandachtsgebied	< 1 jaar	1≤2 jaar	2≤5 jaar	≥ 5 jaar	totaal
Cocaïne en heroïne	9	5	10	10	34
Mensenhandel en mensensmokkel	21	5	4	2	32
Synthetische drugs	6	3	10	2	21
Witwassen	14	10	2	1	27
Ideologisch	-	-	-	-	-
Hennep	9	3	1	-	13
Vuurwapens en explosieven	-	-	-	-	-
Hollandse Netwerken	18	4	2	1	25
Totaal	77	30	29	16	**152**

Overzicht 5 geeft het aantal taakstraffen (=verzamelnaam voor werk- en leerstraffen) die in 2014 in eerste aanleg zijn voortgevloeid uit onderzoeken op prioritaire aandachtsgebieden. Het grootste deel hiervan betrof werkstraffen[7]. In 34 van de 49 gevallen was er sprake van een combinatie met een vrijheidsstraf.

Overzicht 5: taakstraffen uit onderzoeken op de prioritaire aandachtsgebieden

Aandachtsgebied	Aantal
Cocaïne en heroïne	3
Mensenhandel en mensensmokkel	20
Synthetische drugs	2
Witwassen	6
Ideologisch	-
Hennep	9
Vuurwapens en explosieven	-
Hollandse netwerken	9
Totaal	49

2.3. Arrondissementsparketten en regionale eenheden

Naast projectmatige onderzoeken op de prioritaire aandachtsgebieden, zijn in 2014 projectmatige onderzoeken uitgevoerd op andere thema’s, evenals TGO-onderzoeken met een link naar georganiseerde criminaliteit en korte klap- en reguliere onderzoeken op de prioritaire aandachtsgebieden. Grofweg kan het onderscheid als volgt gemaakt worden. Bij korte klappen gaat het om ingrijpen op kansen en incidenten, bijvoorbeeld om het onderscheppen van een cocaïne-transport of het ontruimen van een MDMA-lab. Bij reguliere onderzoeken wordt doorgerechercheerd op een incident. Een projectmatig onderzoek is gepland, grondig voorbereid en langerdurend. TGO-onderzoeken worden gestart wanneer acuut grootschalig en ingewikkeld recherche-onderzoek nodig is, waarbij geen verdachte bekend is. Veelal gaat het hierbij om levensdelicten. In de context van deze rapportage gaat het dan bijvoorbeeld om liquidaties in het criminele circuit. Voor de samenstelling van een TGO worden tijdelijk rechercheurs aan andere opsporingsteams onttrokken, bijvoorbeeld van teams die werken aan een projectmatig onderzoek.

[7] De precieze verhouding is door de koppeling van systemen niet aan te geven.

Al maken ze niet allemaal deel uit van de doelstelling op basis van *Nederland Veiliger*, toch worden al deze soorten onderzoeken hieronder in beeld gebracht. Ze dragen immers alle bij aan de aanpak van georganiseerde misdaad.

Overzicht 6 laat het aantal projectmatige onderzoeken zien dat in 2014 in de regio's door OM en politie is uitgevoerd op de speerpunten die zijn benoemd in *Nederland Veiliger*.
Het betreft zowel onderzoeken in de opsporings- als in de vervolgingsfase (eerste aanleg).

Overzicht 6

Aandachtsgebied	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Grootschalige hennepteelt	46	51	56	72	98	98
Cocaïne en heroïne	48	51	47	53	69	82
Synthetische drugs	10	10	15	18	24	32
Mensenhandel en mensensmokkel	63	82	76	106	124	127
Wapens en explosieven	6	4	4	5	11	21
Witwassen	42	57	57	73	102	119
Hollandse netwerken				3	7	8
Ideologische misdaad	2	1	4		2	2
Totaal	**217**	**256**	**259**	**330**	**437**	**489**[8]

Overzicht 7 brengt het aantal onderzoeken in beeld van Teams Grootschalige Opsporing (TGO) met een link naar georganiseerde criminaliteit dat in 2014 in de eenheden is uitgevoerd. Het betreft zowel onderzoeken in de opsporings- als in de vervolgingsfase (eerste aanleg).

Overzicht 7

TGO's	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	31	56	52	66	83	87

Overzicht 8 laat zien dat in 2014 sprake was van 17 korte klappen en 24 reguliere onderzoeken op de prioritaire aandachtsgebieden[9]. In 2013 waren dat er respectievelijk 33 en 34. In 2012 was er sprake van 35 korte klappen en 32 reguliere onderzoeken.

Overzicht 8: korte klappen en reguliere onderzoeken

Aandachtsgebied	Regulier	Korte klap
Cocaïne en heroïne	1	8
Mensenhandel en mensensmokkel	5	1
Synthetische drugs	4	1
Witwassen	5	1
Ideologisch	1	-
Hennep	6	5
Vuurwapens en explosieven	2	1
Totaal	24	17

[8] Hiervan zijn 15 onderzoeken uitgevoerd door andere opsporingsdiensten dan de politie.
Zie met betrekking tot de in dit overzicht genoemde aantallen ook de in de inleiding geplaatste kanttekening dat het hier om een deelverzameling van het totaal aantal onderzoeken gaat en het overzicht dus geen compleet beeld geeft van de aanpak op de genoemde thema's.
[9] Dat is inclusief 1 onderzoek door de KMAR.

Overzicht 9 laat het aantal projectmatige onderzoeken zien op andere thema's dan primair de prioritaire aandachtsgebieden. Het betreft onderzoeken in de tactische fase en de vervolgingsfase in eerste aanleg. Bezien in relatie tot de projectmatige onderzoeken op prioritaire aandachtsgebieden (overzicht 6), geven deze aantallen een indicatie van het gewicht dat aan deze overige thema's in de praktijk wordt toegekend binnen de aanpak van georganiseerde misdaad. Bij vermogenscriminaliteit kan het bijvoorbeeld gaan om een onderzoek naar een gewelddadige groep die zich met ram- en plofkraken bezig houdt of een groep die door heel Nederland trekkend inbraken pleegt (mobiel banditisme).

Bij een deel van deze onderzoeken is het tweede aandachtsgebied waar het onderzoek zich op richt één van de prioritaire aandachtsgebieden. Vaak betreft dat witwassen. Voor een deel betreffen de 106 onderzoeken thema's waarop landelijke doelstellingen of programma's bestaan (HIC[10], OMG's[11]). De genoemde cijfers betreffen slechts een deel van de aanpak van zo'n thema, namelijk het georganiseerde aspect ervan dat is aangepakt middels projectmatige opsporingsonderzoeken.

Hoewel landelijk het aantal kapitale delicten daalt, blijken levensdelicten vaker te maken te hebben met ondermijningscriminaliteit: afrekening als onderdeel van de interne geweldsstructuur. Deze levensdelicten zijn moeilijk op te lossen en de opsporingsonderzoeken hiernaar zijn dan ook zeer arbeidsintensief.

Overzicht 9: projectmatige onderzoeken op andere aandachtsgebieden

Aandachtsgebied	**2012**	**2013**	**2014**
OMG's	3	6	7
Fraude	52	48	45
Geweldsdelicten	15	12	12
Vermogensdelicten	40	47	37
Levensdelicten	2	6	5
Totaal	112	119	106

Overzicht 10 geeft het aantal opgelegde vrijheidsstraffen weer dat in 2014 uit projectmatige onderzoeken op de prioritaire aandachtsgebieden is voortgevloeid. De vergelijkbare cijfers over 2013, 2012, 2011, 2010 en 2009 liggen op respectievelijk 235, 231, 250, 182 en 227.
Naar aanleiding van een toezegging van de minister aan de Tweede Kamer wordt in de loop van 2015 in opdracht van het Openbaar Ministerie een beleidsonderzoek verricht naar de ontwikkeling van vrijheidsstraffen in relatie tot de aanpak van criminele samenwerkingsverbanden. Voorzienbaar is dat de eerste resultaten van dit onderzoek eind 2015 beschikbaar zullen komen.

[10] High Impact Crimes, zoals overvallen.
[11] Outlaw motorcycle gangs, ook wel aangeduid als 1% MC's.

Overzicht 10: vrijheidsstraffen uit projectmatige onderzoeken op de prioritaire aandachtsgebieden

Aandachtsgebied	**< 1 jaar**	**1≤2 jaar**	**2≤5 jaar**	**≥ 5 jaar**	**totaal**
Cocaïne en heroïne	14	8	32	15	79
Mensenhandel en mensensmokkel	20	8	15	3	46
Synthetische drugs	3	2	1	4	10
Witwassen	19	7	14	-	40
Ideologisch	1	-	1	-	2
Hennep	32	7	5	-	44
Vuurwapens en explosieven	3	-	9	2	14
Hollandse Netwerken	-	3	1	3	7
Totaal	92	35	78	27	**232**

Overzicht 11 geeft een overzicht van de taakstraffen (verzamelnaam voor werk- en leerstraffen) die in 2014 zijn voortgevloeid uit projectmatige onderzoeken op prioritaire aandachtsgebieden. Het grootste deel betreft werkstraffen[12]. In 43 van de 57 gevallen was sprake van een combinatie met een vrijheidsstraf.

Overzicht 11: taakstraffen uit projectmatige onderzoeken op de prioritaire aandachtsgebieden

Aandachtsgebied	**Aantal**
Cocaïne en heroïne	5
Mensenhandel en mensensmokkel	7
Synthetische drugs	2
Witwassen	15
Ideologisch	1
Hennep	26
Vuurwapens en explosieven	1
Totaal	57

Overzicht 12 geeft het aantal opgelegde vrijheidsstraffen dat in 2014 is voortgevloeid uit TGO's met een link naar georganiseerde criminaliteit. Het totaal bedraagt 24 opgelegde vrijheidsstraffen. De daarmee vergelijkbare aantallen uit 2013, 2012, 2011, 2010 en 2009 bedragen respectievelijk 41, 24, 30, 15 en 11.

Overzicht 12: vrijheidsstraffen uit TGO's

TGO	**<1 jaar**	**1≤2 jaar**	**2≤5 jaar**	**≥ 5 jaar**	**totaal**
	3	3	3	15	**24**

Taakstraf
In 2014 is 1 taakstraf voortgevloeid uit een TGO met een link naar georganiseerde misdaad. Deze straf werd opgelegd in combinatie met jeugddetentie.

[12] De precieze verhouding is door onvolkomenheid in de koppeling van diverse systemen niet aan te geven

2.4 Functioneel Parket en Bijzondere Opsporingsdiensten

In overzicht 13 is het aantal onderzoeken weergegeven dat onder gezag van het Functioneel Parket (FP) is uitgevoerd. Het betreft zowel onderzoeken in de tactische fase als in de vervolgingsfase in eerste aanleg. Het betreft onderzoeken door met name FIOD, Inspectie SZW, NVWA-IOD, VROM-IOD en politie (Interregionale Milieuteams en regionale eenheden). Sinds de rapportage over 2012 wordt over de FP-onderzoeken gerapporteerd in 4 thematische hoofdcategorieën.

Overzicht 13

Aandachtsgebied	2011	2012	2013	2014
Finec	116	113	110	154
Mensenhandel	8	10	12	16
Milieu	31	42	52	73
Witwassen	21	40	61	43
Totaal	176	205	235	286[13]

In overzicht 14 zijn de vrijheidsstraffen gegeven die in 2014 in eerste aanleg zijn opgelegd in FP-zaken. Vergelijkbare cijfers over 2013 en 2012 waren respectievelijk 88 en 64.

Overzicht 14

	< 1 jaar	1≤2 jaar	2≤5 jaar	≥ 5 jaar	totaal
	45	23	16	-	**84**

Taakstraffen

In 2014 werden in eerste aanleg 54 taakstraffen opgelegd in FP-zaken, waarvan 24 in combinatie met een vrijheidsstraf.

2.5 Joint Investigation Teams (JIT) en parallelle onderzoeken

Op de prioritaire aandachtsgebieden werd in totaal 12 keer met het buitenland samengewerkt in een gezamenlijk onderzoeksteam (JIT, negen keer) of parallel onderzoek (drie keer).
Daarnaast werd door het Landelijk Parket en de Landelijke eenheid in het onderzoek Primo (MH 17) met een groot aantal landen samengewerkt in een omvangrijk JIT.

2.6 Ontneming en geldboete

In 2014 zijn door de rechter ontnemingsmaatregelen opgelegd voor een totaalbedrag van ongeveer € 73 miljoen, gerelateerd aan een aantal delicten die vallen onder de prioritaire aandachtsgebieden. Het grootste deel van de opgelegde maatregelen betrof strafzaken ter zake van Opiumwetdelicten (ongeveer € 65 miljoen), witwassen (€ 4 miljoen[14]) en deelname aan een criminele organisatie (ongeveer € 3 miljoen). De door het OM in de betreffende zaken gevorderde ontneming bedroeg bijna € 210 miljoen. Het vergelijkbare totaalbedrag aan opgelegde ontnemingsmaatregelen in 2013 was € 86 miljoen (door het OM gevorderd € 174 miljoen). De gerealiseerde incasso op de prioritaire thema’s binnen de aanpak van georganiseerde

[13] Hiervan waren 53 onderzoeken door de politie.

[14] De daling in het opgelegde ontnemingsbedrag voor witwasdelicten (in 2013 nog € 34 miljoen) is waarschijnlijk (grotendeels) te wijten aan de beperkende jurisprudentie van de Hoge Raad met betrekking tot de witwaskwalificatie van het voorhanden hebben van uit eigen misdrijf verkregen contante gelden.

criminaliteit bedroeg in 2014 ruim € 52 miljoen[15]. Dat is een stijging ten opzichte van 2013 (bijna € 35 miljoen).

Op de prioritaire thema's zijn in 2014 door de rechter in 58 zaken geldboetes opgelegd, voor een totaalbedrag van € 1.351.450.

2.7 Gesignaleerde ontwikkelingen in georganiseerde criminaliteit en aanpak

In de in 2014 lopende of afgeronde opsporingsonderzoeken zijn de volgende ontwikkelingen in de georganiseerde criminaliteit en de aanpak ervan gesignaleerd.

Samenstelling criminele samenwerkingsverbanden

Csv's lijken qua samenstelling steeds minder op vaste groeperingen met een vaste structuur. De samenstelling wisselt en men zoekt steeds vaker andere samenwerkingsverbanden. In de onderzoeken blijkt dat in diverse csv's dezelfde mensen actief zijn en dat veel criminele netwerken elkaar raken, versterken en opzoeken.

De csv's die het lastigst zijn aan te pakken zijn de zogenaamde familiebedrijven. Dat zijn zeer gesloten groepen. Het gaat daarbij meestal om Turkse of Marokkaanse groeperingen. Deze netwerken zijn in bepaalde regio's dominant. In het zuiden valt de betrokkenheid van bewoners van woonwagencentra op.

Leden van outlaw motorcycle gangs (OMG's) spelen in meerdere regio's een prominente rol in de ondermijnende criminaliteit. Daarbij gaat het onder meer om openlijke geweldpleging, moord/doodslag, bedreiging, afpersing, diefstal met geweld en/of onder bedreiging, productie en/of handel in verdovende middelen, handel in en het bezit van vuurwapens, munitie en explosieven en witwassen.
Bij OMG's wordt niet zozeer een piramide-achtige organisatie gezien, met aan de top de echte baas van de organisatie. De OMG's zijn eerder een vehikel voor het plegen van criminaliteit. (Bestuurs)leden noemen hun club als middel (dreiging) om hun criminele doelstellingen te bereiken. De club is ook een soort statussymbool. Binnen het "ledenbestand", met name binnen de bestuursfuncties, is actieve betrokkenheid bij csv's te constateren.
De strafrechtelijke aanpak van de outlaw motorcycle gangs (OMG's) heeft zich ontwikkeld van relatief eenvoudige strafprocedures tegen individuele leden van OMG's voor strafbare feiten en gedragingen, naar het bestrijden van csv's die bestaan uit (onder andere) leden van OMG's en het vervolgen van (chapters van) OMG's voor strafbare feiten en gedragingen. De mogelijkheden van vervolging van twee rechtspersonen is onderzocht maar heeft nog niet geleid tot een vervolgbare zaak. Naast ondermijningsonderzoeken wordt ook geregeld incidentgericht geacteerd naar aanleiding van geweldsdelicten.

Fenomenen

Drugs

De aanpak van de georganiseerde hennepteelt is nog immer strikte noodzaak. Voor criminelen blijkt de hennepteelt hun levensader. Met uit hennepteelt verkregen vermogen worden andere, nog lucratievere vormen van criminaliteit gefinancierd. Het daadwerkelijk op grote schaal blootleggen van achterliggende csv's kost echter veel opsporingscapaciteit.

Met het oog op de problematiek rondom de productie van hennep werd in september 2014 gestart met de intensivering van de aanpak van ondermijnende criminaliteit in Zuid-Nederland. De drie politie-eenheden leveren hiertoe ieder 25 medewerkers en de Landelijke Eenheid 50

[15] In 2014 is in totaal (dus breder dan de genoemde delicten die vallen onder de prioritaire aandachtsgebieden) 136 miljoen euro geïncasseerd uit geëxecuteerde ontnemingsmaatregelen (doorgaans één of meerdere jaren voorafgaand aan de incasso opgelegd), ontnemingsschikkingen en verbeurdverklaringen.

medewerkers. Dit komt neer op een totaal van 125 medewerkers welke vanuit vaste ondermijningsteams zijn gaan opereren (dedicated capacity), onder een programmasturing. Er is een integrale aanpakstrategie ontwikkeld om de criminele infrastructuren en bedrijfsprocessen te verstoren door veelvuldig, zichtbaar en gecoördineerd interventies uit te voeren met de partners. Door middel van - in beginsel veelal - korte klappen (direct en zichtbaar reageren op signalen van georganiseerde misdaad) wil de georganiseerde overheid aan de georganiseerde misdaad laten zien dat actief wordt opgetreden. De korte-klaponderzoeken leveren veel actuele opsporingsinformatie op over criminele kopstukken. Door de veelheid aan interventies worden de criminele netwerken verstoord.
De aanpak van de ondermijnende criminaliteit in Zuid-Nederland richt zich op de georganiseerde hennepteelt, de productie en handel in synthetische drugs en de gevolgen daarvan, zoals dumpingen van drugsafval. Daarbij wordt gefocust op het afpakken van crimineel verkregen vermogen, de vermenging onderwereld-bovenwereld en de rol van Outlaw Motorcycle Gangs. Inmiddels is binnen het project een groot aantal succesvolle interventies gepleegd, waarbij verschillende synthetische drugslaboratoria en hennepkwekerijen en stekkerijen zijn ontmanteld en grote hoeveelheden verdovende middelen en grondstoffen voor verdovende middelen zijn aangetroffen. Daarmee kan de start van deze innovatieve aanpak van georganiseerde criminaliteit als succesvol worden bestempeld. De indruk bestaat echter dat de intensivering van de aanpak van ondermijning in Zuid-Nederland leidt tot een verplaatsingseffect van de drugscriminaliteit. Elders in Nederland worden de laatste tijd steeds vaker grote hennepkwekerijen ontdekt, evenals drugslaboratoria.

Criminelen zijn vaak multi-plegers op drugsgebied; ze handelen in meerdere verboden middelen. Via Schiphol vindt vooral internationale handel van cocaïne plaats. Prioriteit ligt daar bij csv's die gebruik maken van corrupte contacten op Schiphol. Turkse csv's houden zich (van oudsher) bezig met heroïnehandel. Er lijkt sprake te zijn van vooral doorvoer naar het buitenland, daar de hoeveelheid heroïne te groot is voor de Nederlandse markt.

Vanuit Limburg werden meerdere onderzoeken gericht op internationale drugshandel vanuit Nederland naar kopers in België en Frankrijk. Daarnaast werden voor de productie van synthetische drugs in Nederlandse laboratoria chemicaliën bij legale leveranciers in België aangekocht. Verder blijken Limburgse, Brabantse en Belgische verdachten samen te werken voor de invoer van cocaïne vanuit Zuid-Amerika via het Caribisch gebied en de haven van Antwerpen naar Nederland. Tot slot valt de betrokkenheid op van Vietnamese migranten in België en Nederland die als leidinggevende betrokken zijn bij het bedrijfsmatig, professioneel inrichten en exploiteren van hennepplantages.

Witwassen
Het aantal witwasonderzoeken neemt toe, vaak in combinatie met georganiseerde hennepteelt. Die aanpak is effectiever dan enkel het klassieke aanpakken op het gronddelict. In veel gevallen waarin het oppakken van een onderzoek langs traditionele opsporingsmethodieken op de barrière van capaciteitsgebrek stuit, blijkt het wel mogelijk om een strafrechtelijk onderzoek op dezelfde subjecten te starten maar dan vanuit een financiële invalshoek. Er hoeft dan niet achter de spreekwoordelijke kilo's aangejaagd te worden (die letterlijk inmiddels weer weg zijn), maar de focus ligt daarentegen op de euro's, de geldstromen die altijd traceerbaar blijven. Door de focus op witwassen wordt een aantal zaken gezien waarin boven- en onderwereld elkaar raken (investering in horeca, luxueuze voertuigen, vastgoed). Het eerste vastgoed wordt bijvoorbeeld aangeschaft middels valse werkgeversverklaringen. Het vaststellen van dergelijke hypotheekfraude is dan een bijkomend fenomeen dat goede aanknopingspunten biedt voor het opwerpen van barrières voor het verhullen van criminele gelden.

Liquidaties
Er is een toename van het aantal liquidaties binnen de georganiseerde misdaad, waarbij steeds vaker excessief geweld met gebruikmaking van zware wapens in de publieke ruimte wordt gebruikt met groot risico op slachtoffers onder onschuldige omstanders.

Het primaire doel is dan ook om dit geweld in de publieke ruimte te voorkomen. De aanpak is zowel gericht op het opsporen en vervolgen van de daders en opdrachtgevers van de liquidaties, als op het bestrijden van de onderliggende criminele problematiek, de handel in drugs en dan voornamelijk cocaïne. Daarnaast hebben OM, politie en lokaal bestuur (in het bijzonder de gemeente Amsterdam) een integrale aanpak opgezet die zich richt op het verstoren en tegenhouden van criminele activiteiten van verdachten en hun netwerken. Voorts wordt op basis van de onderzoeken vooral ingezet op een persoonsgerichte aanpak van daders, opdrachtgevers en personen in hun netwerk, zoals faciliteerders. Deze worden samen met de mogelijke criminele slachtoffers zo veel als mogelijk uit de anonimiteit gehaald.
Er is ook speciale aandacht voor het tegengaan van het verkrijgen en het bezit van automatische vuurwapens. Hierbij worden ook zogeheten sleutelplaatsen, ontmoetingsplekken van criminelen, aan controles onderworpen.

Mensenhandel
Mensenhandel blijft een voortdurende zorg. De wijze van intimidatie van de prostituees blijkt soms minder fysiek te worden en meer psychisch (ook onder druk zetten van familie etc.).

In Limburg zijn grootschalige saunaclubs ontstaan waar wel tot honderd Oost-Europese prostituees werken. Het vermoeden bestaat dat hier sprake is van grootschalige mensenhandel en -smokkel. Over de grens in Duitsland is het zelfde concept waarneembaar. Leden van OMG’s tonen steeds meer interesse en zijn zelfs actief als beveiliger en coördinator.

Naast het misbruik van buitenlandse vrouwen vindt seksuele uitbuiting van jonge uit Nederland afkomstige vrouwen plaats door middel van de ‘lover boy’-methodiek. In Midden-Nederland valt, na de sluiting van de prostitutielocatie Zandpad in Utrecht, deze problematiek vooral op.

Cybercrime
Met de toenemende digitalisering van de samenleving groeit cybercrime. Ook de georganiseerde criminaliteit bedient zich van cyberinstrumenten. Bijvoorbeeld waar beroepscriminelen handelen via online handelsplaatsen. Zowel binnen als buiten het OM is de afgelopen jaren geïnvesteerd in de aanpak van cybercrime. Het Team High Tech Crime (HTC) van de politie en het Landelijk Parket richten zich op cyberaanvallen tegen de vitale nationale infrastructuur, waarbij veiligheid in het geding is en op omvangrijke en complexe hacks. Daarnaast werken er binnen het OM in iedere regio specialisten die zich bezig houden met andere vormen van cybercrime. Bij cybercrime gaat het er in eerste instantie om de dreiging of de aanval zo snel mogelijk te stoppen en het achterliggende criminele netwerk te ontmantelen. Vervolgens is de vraag of de verdachte kan worden gevonden en ter verantwoording kan worden geroepen voor de strafrechter. Daders opereren veelal internationaal en goede en langdurige internationale samenwerking is nodig om tot een goed resultaat te komen. Een voorbeeld hiervan is het bestrijdingsproject Illegal Trading on Online Marketplaces (ITOM) waarin de Europese lidstaten op zoek zijn naar de beste manieren om illegale handel op online marktplaatsen te bestrijden. In hoofdstuk 3 gaat één van de verhalen over de rol van het Landelijk Parket hierin.

HIC
Tot slot wordt geconstateerd dat ook High Impact Crimes, bijvoorbeeld woninginbraken, steeds vaker gepleegd worden door groeperingen die als een csv zijn te bestempelen.

Afpakken
Afpakken wordt steeds meer structureel onderdeel van de aanpak van csv’s. Vanuit deze insteek wordt meer gefocust op de aanpak van criminele geldknooppunten, waarvan underground banking een belangrijk symptoom is. Hierop wordt verder geïnvesteerd wegens de grote ontnemingsmogelijkheden.
Criminelen blijken echter alert(er) op afpakken en proberen hun vermogen dan ook onder te brengen buiten de lange arm van politie en justitie, onder meer door aankoop van onroerend

goed in Marokko, Turkije en Oost-Europa. Afpakken in ondermijningszaken wordt dus steeds meer afhankelijk van een lange adem en de internationale component.

Bijzondere opsporingsmiddelen
Het communicatiegebruik van verdachten verandert voortdurend. Daarbij wordt steeds meer gebruik gemaakt van whatsapp, internet en andere communicatiemethoden.

In toenemende mate wordt Opnemen van Vertrouwelijke Communicatie (OVC), na een machtiging van de rechter-commissaris, ingezet in auto en woning, met wisselend succes. Sommige vernieuwende technische middelen kunnen echter nog niet worden benut, aangezien daarvoor de wettelijke grondslag ontbreekt.

Voorts wordt opgemerkt dat interceptie een steeds geringere rol in ondermijningsonderzoeken zal gaan spelen en dat ‘human intelligence’ een steeds belangrijkere rol zal krijgen. Er worden goede resultaten gemeld met Werken Onder Dekmantel (WOD)-acties.

Geconstateerd wordt dat contra-observatie steeds meer plaatsvindt. Criminelen lijken meer op hun hoede te zijn voor het plaatsen van een baken op een auto of OVC. Er worden dan ook inventieve manieren gesignaleerd om opsporingsmethoden van de politie te ontwijken. Ook is een geval gerapporteerd van aanmelding als informant, waarbij vervolgens een gesprek door criminelen werd geobserveerd.

Telecommunicatiegegevens spelen een belangrijke rol bij de opsporing van georganiseerde criminaliteit (en andere ernstige delicten). Indien bij een herziening van de Wet Bewaarplicht wordt gekozen voor afschaffing, dan wel flinke inperking van dataretentie, dan is de consequentie onder meer dat:

- onderzoeken in veel gevallen een langere doorlooptijd kennen, omdat er andere, tijdrovender opsporingstechnieken moeten worden ingezet;
- er dus in onderzoeken - om resultaat te boeken - soms andere bijzondere bevoegdheden moeten worden ingezet met een zwaardere inbreuk op de privacy (denk aan tappen, observatie etc.);
- onderzoeken meer capaciteit vergen van de politie, wat er ook kan toe leiden (gegeven de schaarse opsporingscapaciteit) dat daardoor minder zaken kunnen worden aangepakt;
- sommige strafbare feiten, met name die waarin de sporen (nagenoeg) uitsluitend op internet zijn te vinden, niet meer kunnen worden aangepakt, zoals cybercrime in enge zin, kinderporno, kindermisbruik, met alle consequenties van dien voor de slachtoffers. Daarnaast bemoeilijkt het de aanpak en het voorkomen van (ideologisch geïnspireerd) terrorisme waarin de communicatie vaak grotendeels via internet verloopt;
- een aantal prioriteiten (onder meer georganiseerde misdaad, kinderporno, cybercrime) in de Veiligheidsagenda 2015-2018 onder druk komen te staan.

Aanpak facilitators
De opsporingsonderzoeken richten zich steeds meer op de facilitators van de csv’s in plaats van de traditionele aanpak die overwegend gericht is op de complete ontmanteling. Als criminelen geen gebruik meer kunnen maken van deze dienstverleners, zijn immers effectieve barrières opgeworpen die voorkomen dat criminaliteit loont. Bij facilitators kan worden gedacht aan chemisten/laboranten in XTC-labs, elektriciens voor het inrichten van hennepkwekerijen, verhuurders voor de huisvesting van prostituees, accountants, aannemers, etc. Door het weghalen van deze sleutelfiguren vallen (soms zelfs meerdere) csv’s ineen. Verder is corruptie een zorgpunt, onder andere op belangrijke logistieke knooppunten. Bijvoorbeeld corrupte contacten op Schiphol (douane, KMar, of Schipholpersoneel bij de bagage- en vrachtafhandeling). De aanpak van facilitators is arbeidsintensief en de onderzoeken duren daarom vaak lang.

Ook richten onderzoeken zich op de verwevenheid onderwereld-bovenwereld: bouwbedrijven, auto(verhuur)bedrijven, transport, sportclubs, horeca, recreatieparken, zowel als facilitator van georganiseerde criminaliteit als object van witwassen.
Verder zijn er oriënterende onderzoeken gericht op ondermijnende criminaliteit die wordt gepleegd onder de dekmantel van nodale punten in de samenleving, zoals logistieke knooppunten of een veiling.

Integrale aanpak
De integrale aanpak komt steeds beter van de grond en leidt ook tot effectievere resultaten, al is het proces soms moeizaam en tijdrovend. Er zijn regionale integrale stuurploegen ingericht, waarin naast politie en OM ook het RIEC, bestuur en Belastingdienst zijn vertegenwoordigd. Door meerdere regio's wordt gewezen op de ontwikkeling van een integraal informatieplein, waarin de betrokken partners signalen rond ondermijning delen en opwerken naar een integraal preweegdocument. De uitkomst kan zijn dat zaken niet vanuit het strafrecht worden benaderd, maar dat de Belastingdienst of het bestuur een casus oppakt. Dit vanuit het oogpunt van effectiviteit (meest geëigende interventie, afweging tijd/capaciteit etc.).
In een aantal regio's leunen de ketenpartners nog wel veel op OM en politie. Dat betekent bijvoorbeeld dat gemeenten meeliften op de strafrechtelijke aanpak en nog te weinig op eigen initiatief acteren. Verder wordt met de Belastingdienst steeds meer afstemming gezocht, maar ook hier kan nog meer winst worden behaald.

3. Ondermijning in beeld

In de volgende acht verhalen over onderzoeken en projecten wordt zichtbaar hoe de georganiseerde ondermijnende criminaliteit en de aanpak ervan er in de praktijk uitzien[16]. Daarbij komen veel van de aspecten die in hoofdstuk 1 en 2 genoemd zijn aan de orde. In de verhalen komen achtereenvolgens de volgende onderwerpen aan bod: witwassen, het programma integere Rotterdamse haven, cybercrime, OMG's, het project ITOM (illegale online marktplaatsen), corruptie, seksuele uitbuiting en gewelddadig jihadisme.

3.1 Miljoenen cash en gouden kranen in huis

Miljoenen cash in verborgen ruimtes. Een Aston Martin van drie ton voor de deur. Peperdure haute couture in de kledingkast. Gouden kranen in huis. Zo zag de woning van de 47-jarige hoofdverdachte uit het witwasonderzoek Arville er uit. En dat zonder ook maar een euro legaal te verdienen. Geld en macht, daar ging het de steenrijke Leeuwarder om. Het OM Noord-Nederland heeft daarom maar één doel: de verdachte zijn crimineel verdiende geld laten terugbetalen. Tot nu toe een succesvolle missie. Inmiddels is beslag gelegd op maar liefst 4,4 miljoen euro.

De verdachte kwam jaren geleden al in beeld bij de invoer van een grote partij verdovende middelen. Voor zaaksofficier Petra Hoekstra en haar team het vertrekpunt om te kijken wat daar precies achter zat. Ruim tweeënhalf jaar lang namen ze de tijd om informatie te verzamelen. “Dat is de kracht van deze zaak. We kregen zo een helder beeld van wat de juiste manier was om deze verdachte aan te pakken. En hem daar te raken waar het hem het meest pijn doet: in zijn portemonnee.” Volgens Hoekstra waande de Leeuwarder zich onaantastbaar. Hij toonde ongegeneerd aan de buitenwereld hoe vermogend hij was. Zo had hij een kapitale villa in Leeuwarden en een Aston Martin en Maserati van een paar ton voor de deur staan. Het buitensporige vermogen irriteerde de buurtbewoners mateloos. Reden voor de wijkagent om daar melding van te maken.

Met die informatie gingen OM en politie aan de slag. Vanwege de behoefte aan financiële deskundigheid werd ook het Functioneel Parket bij het onderzoek betrokken. Al snel bleek uit onderzoek dat de verdachte op papier helemaal niets verdiende. Zijn vermogen is vermoedelijk allemaal uit misdaad afkomstig. Ook bezat hij verschillende bedrijven in de bovenwereld. Maar volgens de zaaksofficier ontplooiden die bedrijven onvoldoende activiteiten, terwijl er wel veel geld in zat. Dat viel op. Zeker in combinatie met het gigantische huis waarbij alle alarmbellen al afgingen. De financiële afdeling van de politie Friesland was daarom leidend in deze zaak. Om de financiële stromen inzichtelijk te maken, zetten zij allerlei tactische middelen in. “Dat is vrij uniek”, weet de officier.

Follow the money
‘Follow the money’, daar ging het bij Arville om. Het was al snel duidelijk dat het zwarte geld van de Leeuwarder waarschijnlijk niet op bankrekeningen zou staan, dus moest het wel ergens contant liggen. “We probeerden bij de afgeluisterde gesprekken na te gaan of we hem over geld hoorden spreken of dat we hem geld hoorden tellen. Het observatieteam keek of er locaties waren waar hij langere tijd verbleef. Verder hielden zij in de gaten of hij pinde, wat hij eigenlijk nooit deed. Ook zochten we naar de *stashes* van zijn vermogen.” Hoekstra wist na 2,5 jaar onderzoek precies hoe de vork in de steel zat. Dat vergde geduld, maar gaf haar ook rust.

---

[16] De quotes in de verhalen geven de beelden en beleving weer van individuele collega's.

De zaaksofficier en het politieteam bereidden de actiedag, waarbij ze uiteindelijk meerdere doorzoekingen deden, erg goed voor. Omdat het misdaadgeld waarschijnlijk in verborgen ruimtes verstopt zou liggen, kregen de speurders assistentie van specialistische militairen voor de doorzoeking van onder andere de kapitale villa. Tijdens het onderzoek waren nog zes andere panden in beeld gekomen, die overigens net als de villa niet op naam van de verdachte stonden.

4,4 miljoen
De actiedag, of eigenlijk actieweek in mei 2014, was immens opgezet. De officier spreekt van een gigantische organisatie die als een trein liep. “Er waren allerlei soorten disciplines ingezet om de locaties grondig te doorzoeken. De eerste dag vonden we ‘slechts’ enkele honderdduizenden euro’s. Dat stelde me flink teleur. Ik zei van tevoren: deze zaak is pas een succes als we een miljoen vinden.” Aan het einde van de week kon de officier toch opgelucht ademhalen: er was voor ruim 4,4 miljoen euro in beslag genomen, waarvan maar liefst 3,5 miljoen euro cash. Verder werd beslag gelegd op goudstaven, luxe goederen en dure kleding. In de woning werden ook vuurwapens en jammers gevonden.

Overal in het huis van de verdachte troffen de speurders verborgen ruimtes aan. Sommige waren gevuld met een miljoen cash, in andere lag niks. “Onder de grond vonden we meerdere kluizen. Pas nadat we letterlijk eerst het laminaat en de tegels hadden weggebikt, zagen we dat in het beton een grote kluis was geslepen. Daaronder zat zelfs nog een kluis.” Hoekstra ziet de vrouw en de dochter van de Leeuwarder ook als verdachten. Zij profiteerden immers ook van alle rijkdom, is het beeld van het OM. “Daar kun je niet omheen. In het huis hingen kroonluchters zo groot dat je er niet onderdoor kon lopen. Ook had de woning chique marmeren details en gouden kranen.”

Samenwerking
Het onderzoek Arville liet ook het belang en de kracht van samenwerking binnen de overheid zien. Zonder de betrokkenheid van onder andere de Belastingdienst, de FIOD, de financiële en tactische recherche, de afdeling Werken Onder Dekmantel (infiltratie) en het Team Criminele Inlichtingen, zou het onderzoek niet zo succesvol zijn geweest. Voor het bestuur wordt nog een bestuurlijke rapportage opgemaakt, zodat ook de gemeente kan handhaven. De officier zal onder meer het witwassen van crimineel vermogen op de tenlastelegging zetten. “De vervolging is vooral gericht op het afpakken van het crimineel verkregen vermogen. Daar raken we deze geldbeluste verdachte immers het meest mee.”

De regiezitting vindt waarschijnlijk plaats na de zomer van 2015.

3.2 Kilo's cocaïne in torpedo's en sojasaus

Duizenden kilo's harddrugs komen jaarlijks op geraffineerde wijze de haven van Rotterdam binnen. Verstopt in een dubbele bodem van containers, tussen de bananen, in de machinekamer van schepen of zelfs onder een schip. In 2014 onderschepte het HARC-team (Hit and Run Cargo Team) tussen de achtduizend en negenduizend kilo harddrugs, grotendeels cocaïne. Het programma Integere haven, een samenwerking van OM Rotterdam, Douane, FIOD, Zeehavenpolitie, Havenbedrijf Rotterdam en het bedrijfsleven moet de drugsimport in de haven terugdringen.

Het leeuwendeel van de verdovende middelen komt per container de Rotterdamse haven binnen. Dick Grip, officier van justitie bij het OM Rotterdam, legt uit hoe creatief criminelen de drugs verstoppen. "We kennen de zogeheten 'rip-off-partijen', waarbij criminelen ongemerkt tassen met drugs bij een container met reguliere vracht plaatsen. Die containers komen de Rotterdamse haven binnen, waarna insluipers op de terminal de tassen weer uit de containers halen. Naast verdovende middelen in koffers en tassen, zien we de gekste dingen: drugs verstopt in oldtimers uit Zuid-Amerika, in een torpedo gestroomlijnd onder een schip of vloeibare drugs in sojasaus. We troffen zelfs partijen coke aan in speciale 'cocaïnevesten', die criminelen onder hun T-shirt dragen."

Tienduizenden containers
Bij dit soort handel zijn per definitie criminele organisaties betrokken. Het transport verloopt goed georganiseerd in verschillende stappen: van de inkoop van cocaïne in Zuid-Amerika, tot het aan boord krijgen en weer van boord halen van de drugs. Dat laatste is niet eenvoudig in de Rotterdamse haven, vertelt Loes van der Wees, officier van justitie en tevens programma-manager. "Er komen dagelijks ontzettend veel containers de terminal binnen. Soms schepen met wel tienduizend containers aan boord. Voor de criminele organisaties is het de truc om op dat immense terrein die ene container terug te vinden. Dat is een heikel punt, want ze hebben daar hulp voor nodig van de havenmedewerkers. Die hebben immers toegang tot de terminal en zijn goed bekend met het reilen en zeilen in het havengebied."

In principe zijn de container terminals beveiligd, maar wat blijkt is dat kwaadwillenden wel degelijk gaten in de beveiliging kunnen vinden. Medewerkers kunnen bijvoorbeeld hun toegangspas uitlenen, informatie over containers doorspelen of containers apart zetten, zodat drugscriminelen er ongestoord bij kunnen. Zonder hulp van binnenuit is de drugs nauwelijks terug te vinden. Van der Wees: "Binnen Integere Haven kijken we met meerdere partijen naar wat criminelen nodig hebben om de drugs succesvol te importeren en belangrijker: hoe wij dat kunnen verstoren. Momenteel zijn we bezig met het pasjessysteem dat erg gevoelig blijkt voor fraude. Een systeem dat met vingerafdrukken werkt, is vele malen veiliger. Dat zou een goede barrière kunnen zijn." Bij de zwakke schakels in het veiligheidssysteem spelen vooral mensen een belangrijke rol. Volgens de officieren voelen de criminele organisaties ook feilloos aan wat voor kwetsbare types gevoelig zijn voor corruptie. Bovendien bieden zij havenpersoneel vaak tienduizenden euro's, grote sommen geld waar sommige medewerkers voor zwichten.

Korte onderzoeken
In de Rotterdamse haven doet het zogeheten HARC-team de onderzoeken die speciaal gericht zijn op de invoer van verdovende middelen in de Rotterdamse haven. Het HARC-team is een samenwerking van de zeehavenpolitie, Douane, FIOD en het OM en bestond al voor Integere Haven van start ging. Dick Grip is binnen het programma als vaste officier bij het HARC-team betrokken: "Samenwerken is veel efficiënter omdat we dan van verschillende expertises en bevoegdheden gebruik kunnen maken. Het HARC-team is weliswaar een zwacri-team, maar de onderzoeken zijn van korte duur. We werken met 'korte klaponderzoeken' van slechts een maand of twee, drie."

Integere Haven ging in 2012 van start. Het OM kreeg in het kader van het ‘programma ondermijning’ de opdracht om samen met partners effectieve barrières te bedenken om zo ondermijnende criminaliteit een halt toe te roepen. Van der Wees: “In die tijd namen de ‘rip-offs’ een behoorlijke vlucht. Het bedrijfsleven in het havengebied had daar ook last van. Er werden steeds meer insluipers op het haventerrein gezien. Ook bleek dat medewerkers zich voor het karretje van de drugscriminelen lieten spannen. Zo’n cultuur wil niemand. Havenmedewerkers voelen zich onveilig omdat insluipers met inbraakmateriaal op het terrein rondlopen, wie weet dragen ze zelfs wapens bij zich. Het gevolg? Mensen gaan elkaar wantrouwen, want: mogelijk werkt jouw maatje uit je team ook wel mee.” Om de gevoelens van onveiligheid aan te pakken is het HARC-team nu bezig met voorlichting geven op de terminals. Het team probeert medewerkers duidelijk te maken dat ze misstanden rond de integriteit van collega’s veilig kunnen melden. Maar er volgt ook een waarschuwing: als je eenmaal in de armen van een criminele organisatie valt, laten ze je niet zomaar meer los.

Uien uit Colombia
In 2014 onderschepte het HARC-team tussen de achtduizend en negenduizend kilo harddrugs. De douane voert dagelijks controles uit, maar vanwege de vele duizenden containers is een honderd procent controle simpelweg onmogelijk. “De douane maakt daarom een risicoanalyse: ladingen uit Zuid-Amerika vallen daar per definitie onder, maar ook ‘opvallende’ ladingen, zoals uien uit Colombia. Als de douane partijen onderschept, komt ook het HARC-team in actie en wordt een strafrechtelijk onderzoek gestart. Ook worden er onderzoeken gestart op basis van informatie uit lopende onderzoeken of uit het buitenland. Als we partijen drugs vinden, nemen we dat in beslag voor vernietiging. Vervolgens plaatsen we een fake lading, zogeheten dummymateriaal, in de container en laten we die gewoon doorgaan. Die container volgen we met bakens en camera’s. Als criminelen de container aan de kant zetten om de drugs eruit te halen, grijpen wij in”, zegt Grip.

Sinds de oprichting van het HARC-team is er sprake van tientallen strafzaken op jaarbasis. Vanaf 2013 is er een toename zichtbaar van de onderschepte hoeveelheid drugs, het aantal aanhoudingen en strafzaken. Het programma Integere Haven zelf is gericht op duurzaam resultaat en kent daarom geen einddatum. Van der Wees: “Criminaliteit is zo oud als de haven zelf. Het gebied is zo groot en bedrijvig dat we de drugsimport nooit helemaal in de kiem kunnen smoren. De Rotterdamse haven staat te boek als betrouwbaar, efficiënt en snel. Als organisaties cocaïne van Zuid-Amerika naar Europa wil krijgen, kiezen ze voor een haven met die reputatie. Zo lijdt de haven onder haar eigen succes. Bovendien zijn onze straffen ook niet de hoogste van Europa.”

Kansarm
Bij de driehoek van politie, gemeente en OM staat het programma ook op de agenda. Er wordt uitgebreid gesproken over de problemen in de haven en welke aanpak wenselijk is. “We kijken momenteel naar de risico’s van de bedrijfsprocessen in de haven. Die zijn voor een groot deel gedigitaliseerd, computers zorgen bijvoorbeeld voor de verplaatsing van containers. Hoe veilig is dat nou?” Officier Grip vertelt dat de problemen in de haven negatieve effecten uitstralen over de stad. “In Rotterdam-Zuid bijvoorbeeld zitten behoorlijk wat mensen die kansarm zijn. Zij zijn mogelijk eerder ontvankelijk om voor een zak geld de drugs van het haventerrein te halen. Veel kleine, maar ook grote criminaliteit is te linken aan de invoer van verdovende middelen. Denk aan de twee Albanezen die onlangs in Rotterdam werden neergeschoten bij een cocaïne ripdeal. Die drugs komen allemaal via de haven ons land in. Met elkaar proberen wij die grootschalige drugsimport zo goed als mogelijk in te dammen.”

De komende tijd richt het programma Integere Haven zich op deelprojecten zoals de meldingsbereidheid van personeel om integriteitsmisstanden aan te kaarten. Ook loopt er een samenwerking met het Landelijk Parket om informatie beter te delen en strafzaken eventueel met elkaar te verbinden.

3.3 “Sommige meisjes begluurde hij langer dan een jaar”

Het zal je maar gebeuren. Je neemt plaats achter je computer om aan een belangrijk document te werken, maar het bestand blijkt plotseling verwijderd. Je begrijpt er niets van. Wat je niet weet is dat iemand op afstand, door jouw webcam, geamuseerd naar jouw paniek gluurt. De illegale hackerstool RAT (Remote Access Toolkit) maakt deze ernstige privacyschending mogelijk. Hackers kunnen in een handomdraai de computers van hun slachtoffers infecteren en ongemerkt op afstand overnemen. Tegenwoordig hoef je daar ook geen ‘nerd’ meer voor te zijn. Het OM in Rotterdam draaide een groot onderzoek naar deze vorm cybercriminaliteit.

‘De Rotterdam RAT-case’, van de officieren van justitie Marleen van Solingen (zwacri) en Jacqueline Bonnes (cybercrime), kwam aan de hand van drie aangiftes aan het licht. Februari 2013 deed een minderjarig meisje aangifte bij de politie omdat er seksueel getinte beelden van haar op een social media account waren gezet. Het meisje had het filmpje zelf op haar laptop gezet, maar deze ook weer verwijderd. Even later zag ze de video tot haar grote schrik openbaar op haar account staan. Toegankelijk voor driehonderd contacten. Jacqueline Bonnes hield destijds een slachtoffergesprek met haar. “Ontzettend dapper dat ze aangifte deed. Zo’n video is natuurlijk beschamend, het maakt je enorm kwetsbaar. Digitale rechercheurs onderzochten haar laptop. Wat zij zagen, is dat haar computer contact maakte met een bepaald IP-adres, dat weer te linken was aan een woonadres in Rotterdam.”

Scriptie vernietigd
Eerder had de eigenaar van een Rotterdamse discotheek ook al aangifte gedaan. De website bleek gehackt. Een onbekend persoon had een sensationeel stukje tekst over uitgaansgeweld in de club online gezet, met daarbij een link naar meer informatie. Ook die gegevens kwamen bij de digitale opsporing terecht. Een derde aangifte was van een meisje van wie haar bachelor scriptie plotseling onverklaarbaar vernietigd was. Bonnes: “Een oplettende digitaal rechercheur wist de drie totaal verschillende aangiftes met elkaar te verbinden. Het digitale onderzoek bracht de speurders bij twee IP-adressen, die weer te herleiden waren naar één woonadres. Uit onderzoek bleek dat daar een gezin woonde en dat onze verdachte individueel handelde. Wat was hier aan de hand?”

Om daar achter te komen vielen de officieren en de politie de woning binnen. De verdachte, een achttienjarige jongen, werd aangehouden. Ook nam de politie tijdens de inval computers, USB-sticks en harde schrijven in beslag voor nader onderzoek. De verdachte bekende meteen, hij had ook duidelijk sporen achtergelaten. Als snel bleek uit back-ups die de politie maakte dat de verdachte een gigantische hoeveelheid afbeeldingen van zijn slachtoffers had opgeslagen. Hij had de foto’s keurig geordend, in aparte mapjes op naam van zijn slachtoffers. De RAT-tool maakte het mogelijk om de webcam van zijn slachtoffers te activeren. Beelden van meisjes die hij aantrekkelijk vond, sloeg hij op. “Sommige foto’s waren onschuldige taferelen van etende vrouwen, maar er zaten ook naaktfoto’s tussen. Soms begluurde hij meiden zelfs langer dan een jaar. Heel eng, natuurlijk. In totaal had de jongen 41 miljoen plaatjes opgeslagen. Stel: we plaatsen per A4’tje vier afbeeldingen. Dan zouden we 20.000 pakken A4 nodig hebben om alles te kunnen bekijken. Een berg van maar liefst 1 kilometer hoog”, zegt Bonnes ter illustratie.

Besmet
RAT is een simpel programma dat het mogelijk maakt om heimelijk de besturing van andermans computer over te nemen. Het programma is gewoon te koop. Een computer is eenvoudig te besmetten door ergens een linkje te plaatsen, waar het slachtoffer nietsvermoedend op klikt. Vanaf dat moment kan de hacker naar hartenlust zijn gang gaan. De verdachte plaatste om die reden dus ook het linkje naar zogenaamd ‘meer informatie’ op de website van de discotheek. Veel jonge slachtoffers tuinden daar in. “We zagen ook dat hij stiekem de Facebookpagina van een meisje overnam om met haar vriendinnen te chatten. Hij stuurde hen linkjes onder het mom van

‘Klik hier eens op, echt iets voor jou’. Het is dus niet gek dat hij een kilometerhoge stapel afbeeldingen van talloze meiden wist te bemachtigen.”

De verdachte kwam tijdens het onderzoek ook naar voren als ‘de klokkenluider’ van de bekende examenfraude op de Ibn Ghaldounschool. Bonnes vertelt dat hij toevallig via RAT zag dat een van zijn slachtoffers een USB-stick in haar laptop deed, met daarop een examen waarvan hij wist dat het nog niet geweest was. “Onze verdachte wilde zelf niet de klokkenluider zijn. Hij infecteerde daarom met de RAT-tool de computer van een onschuldige man om de fraude aan de kaak te stellen. Hij deed dat door het uitgelekte examen Frans vanaf dat IP-adres op diverse websites te uploaden. De man werd daarom korte tijd als verdachte gezien en zelfs opgepakt. Het feit dat de jongen een onschuldig persoon ernstig in moeilijkheden bracht, rekenen we hem zwaar aan.”

2000 computers
De terechtzitting vond plaats op 21 augustus 2014. In de rechtszaal was een deskundige aanwezig om de technische kant van de cybercriminaliteit en de mogelijkheden van RAT toe te lichten. De officier zette onder meer het hacken van 2000 computers en het gewoonte maken van het bezit en de verspreiding van kinderporno op de tenlastelegging. Het laatste verwijt gaat over het verspreiden van de video van het minderjarige meisje op social media. De jongen werd voor alle feiten veroordeeld. Gedeeltelijk onder het minderjarigen en deels onder het meerderjarigen strafrecht. Hij kreeg 107 dagen jeugddetentie en als meerderjarige 30 dagen celstraf. Die tijd had hij echter al in voorarrest gezeten en hoefde hij daarom niet meer uit te zitten. Daarnaast kreeg hij een jaar voorwaardelijke gevangenisstraf van een jaar.

Wat officier Bonnes vooral zorgen baart is de grote dreiging die deze zaak blootlegt. Deze vorm van criminaliteit, nu gericht op individuele burgers, kan ook zeer maatschappij-ontwrichtend zijn. Bijvoorbeeld als hackers het inzetten tegen grote computersystemen. “Vroeger had men veel meer technische kennis nodig. Tegenwoordig hoef je helemaal geen ‘nerd’ meer te zijn. Het gebruik neemt daarom ook toe. Het voorhanden hebben van dit programma is voor individuen strafbaar. Zij kunnen er immers alleen maar kwade bedoelingen mee hebben.”

Computerfix
Bonnes vindt dat het bij dit soort tools hard nodig is om na te denken over nieuwe vormen van bestrijding. Ook denkt ze dat de analysecapaciteit van de politie moet verbeteren. Bij deze cybercrimezaak ging het toevallig om drie aangiftes in Rotterdam, maar de officier denkt dat ze de link niet zo snel hadden gelegd als de aangiftes verspreid over het land waren gedaan. Bonnes pleit daarom voor een centrale database waar relevante informatie landelijk samen komt. Voor sommige vormen van computercriminaliteit is dat er al, maar voor het fenomeen RAT nog niet.

Onder burgers en bedrijven moet ook meer *awareness* komen, denkt Bonnes. “Mensen moeten alerter zijn op de beveiliging van hun computer. Om hen een handje te helpen, vroegen we het Nationaal Cyber Security Centre of ze een speciale ‘computerfix’ wilden ontwikkelen. Een soort opschoonprogramma voor computers die geïnfecteerd waren of voor mensen die daar voor vreesden. Bij het naar buiten brengen van ‘De Rotterdam RAT-case’ werd deze ‘fix’ daarom gratis aangeboden aan iedereen die dat wilde.” Bonnes benadrukt dat vooral midden-en kleinbedrijven de huidige dreiging van RAT serieus moeten nemen. “Je moet er als bedrijf toch niet aan denken dat individuen of groeperingen in een handomdraai bij vertrouwelijke documenten kunnen komen of klanten ongepast kunnen aanspreken? RAT biedt simpelweg legio mogelijkheden voor personen met een criminele geest.”

In de Rotterdamse zaak zijn zowel het OM als de verdachte in hoger beroep gegaan.

3.4 “Bandidos MC verdient geen bestaansrecht in regio”

Het tweede Bandidos-chapter van Nederland vestigde zich in maart 2014 in Heerhugowaard. *‘We are the people our parents warned us about’*, is het verontrustende motto van de Outlaw Motorcycle Gang (OMG). Die boodschap en het feit dat de Bandidos al slachtoffer waren van geweldsincidenten met explosieven in Limburg, zette de opsporingsdiensten in Noord-Holland op scherp. “Al snel kregen we informatie over mogelijke drugs-en wapenhandel. Daarop werd het onderzoek Redlake gestart. Het strafrechtelijk onderzoek paste binnen de lokale strategie: zorgen dat een criminele motorclub geen bestaansrecht in de regio heeft.”

De zaaksofficier vertelt dat de motorclubs Hells Angels en Bandidos water en vuur zijn. “Mogelijk heeft dat te maken met een felle strijd om grondgebied en de afzetmarkt van verdovende middelen. Het lijkt erop dat de Hells Angels vinden dat Nederland van hen is. Het Europese moederchapter, één van de oudste chapters van Europa, was gevestigd in Amsterdam. Als dan ineens ook de Bandidos in diezelfde regio, Noord-Holland, opduikt kan dat voor grote problemen zorgen. Die wetenschap in combinatie met het geweld rond de vestiging van de Bandidos in het zuiden van het land, zorgden ervoor dat we in het belang van de veiligheid meteen tot actie overgingen.”

Explosief
Uit voorzorg werd een SGBO-structuur opgezet. Een politiestructuur die ervoor zorgt dat alle spelers snel bij elkaar zijn als zich grote problemen voordoen. “Tussen maart en mei 2014 kregen we al te maken met brandstichting bij het clubhuis en geweld met explosieven. In een Alkmaarse woonwijk ontplofte een explosief aan de schutting in de tuin van een verondersteld lid van de Bandidos. Dat zorgde niet alleen voor materiële schade, maar ook voor grote onrust onder de bevolking en gemeentebestuur.” Daar bovenop kwam nog informatie van het TCI (Team Criminele Inlichtingen) dat de president van de Bandidos, Hamid M., zich mogelijk bezighield met de handel in drugs en wapens. Voor OM en politie het vertrekpunt om het opsporingsonderzoek Redlake te starten.

“We luisterden de telefoongesprekken van de president af. Over de tap hoorden we dat hij mogelijk contacten had met zware criminelen. Opvallend was dat de president gebruikt maakte van extra beveiligde telefoonverbindingen. Dat maakte het voor ons lastig om zijn gesprekken af te tappen. Als we zijn telefoontjes wel konden horen, was dat altijd in versluierd taalgebruik.” Verder viel het onderzoeksteam op dat de Bandidos-leden vaak lange stukken met de auto reden om elkaar slechts vijf minuten in een openbare gelegenheid te treffen. Naast de klassieke opsporingsmethoden zoals tappen en observeren, probeerde de politie op zo creatief mogelijke wijze zicht te krijgen op waar de verdachte zich mee bezighield.

Puzzelstukjes
Aan het einde van de zomer kwam een aantal puzzelstukjes samen. Het onderzoeksteam vermoedde een drugstransport tussen de Bandidos in Nederland en Scandinavië. “We zagen hooggeplaatste leden van de Bandidos Scandinavië voor opvallend korte bezoekjes met de auto naar Nederland komen. Het onderzoek kreeg toen een onverwachte wending. We hoorden over de tap dat een van de prospects van het Nederlandse chapter mogelijk naar Scandinavië zou rijden om daar iets af te geven. Toen bleek dat deze man de rit niet wilde maken. De prospect wilde niet meer bij de Bandidos horen. Maar voordat hij eruit kon stappen, moest hij eerst zijn openstaande rekeningen van duizenden euro’s betalen. Met pijn en moeite wist hij dat geld bij elkaar te schrapen.”

Om afscheid te nemen ging de prospect half november naar het clubhuis. Kort nadat hij vertrok, zag het ernaar uit dat de vicepresident hem teruglokte naar het clubhuis. “Op de terugweg hoorden we hem met een vriend bellen. Hij vertelde dat hij in het clubhuis was geslagen met metalen staven. Hij moest nog meer geld betalen, maar dat had hij helemaal niet. De prospect kwam ontdaan en angstig op ons over. Een kat in het nauw.”

Paniek
Zijn vriendin wilde hem helpen. Ze kende iemand bij het Bandidos-chapter in het zuiden van het land. Mogelijk kon diegene bemiddelen. De prospect ging daarop naar het chapter Limburg. "Op de terugweg hoorden we dat hij zijn vriendin belde. 'Het is alleen maar erger geworden. Ze hebben hun kant gekozen', zei hij. Zijn paniek leek een vlucht te nemen. Uit telefoongesprekken haalden we dat hij bang was dat ze hem zouden vermoorden." De prospect wist in zijn zoektocht naar geld toch nog wat bij elkaar te ritselen. Het observatieteam zag uiteindelijk een ontmoeting tussen het slachtoffer en de president, waarvan ze vermoedden dat het een geldoverdracht was. De druk leek daarna even van de ketel.

Maar voor hoe lang? Politie en het Openbaar Ministerie grepen in voordat de afpersing verder zou gaan. Zeker ook vanwege het veiligheidsrisico voor het slachtoffer. "We vielen het clubhuis binnen. Datzelfde moment hielden we de president en de vicepresident aan. We hadden de verdenking dat zij een actieve rol hadden bij de mishandeling in het clubhuis." Na hun aanhouding zijn ze volgens de zaaksofficier verassend uitgebreid gaan verklaren. De aantijgingen waren allemaal de reinste onzin, zeiden ze. Maar beide mannen verklaarden heel verschillend op essentiële punten. Hun verhalen stonden haaks op elkaar. "We onderzoeken op dit moment nog de reden waarom de prospect meer geld moest betalen. Was het een opgelegde boete of gewoon afpersing van iemand die eruit wilde stappen en die ze nog even leeg wilden trekken? Wat zat er precies achter?", vraagt de zaaksofficier zich af.

Kleinere rol
"Na de actiedag voerden we een actief persbeleid, passend bij de landelijke lijn. 'Kijk dit speelt er in OMG-land, het zijn geen gezellige verenigingen. Het zijn mensen die nare strafbare feiten plegen', was onze boodschap." De president en de vicepresident werden na twee maanden voorlopige hechtenis weer vrijgelaten. De zaaksofficier vertelt dat het er sindsdien op lijkt dat het chapter Bandidos Alkmaar, gevestigd in Heerhugowaard, een aanzienlijk kleinere rol heeft gekregen in de regio. De vicepresident zegt dat hij eruit is gestapt en dat lijkt ook te kloppen. Hetzelfde geldt voor een aantal andere leden. Zoals het er nu uitziet telt het chapter nog maar drie leden. In de tijd dat de president en vicepresident vastzaten, was er geen geld meer voor de huur van het clubhuis, waardoor ze ook die ruimte kwijtraakten. "Een mooi effect. Zo gaat er nauwelijks nog dreiging van dit chapter uit."

In de namiddag van actiedag kwam ook de spoeddriehoek van politie, OM en de burgemeester van Heerhugowaard bijeen. "Wij presenteerden toen onze bevindingen. Later hebben we die ook in een bestuurlijke rapportage aan de burgemeester overhandigd. Hij was dankbaar dat we hem in zo'n vroeg stadium hadden betrokken", zegt de officier. Onder de 'RIEC-paraplu' vindt er in Noord-Holland regelmatig overleg plaats op het thema motorclubs. Verschillende partners zitten dan bij elkaar om te spreken over een specifiek chapter in de regio. Zij bekijken wat er speelt, waar de risico's zitten en of er maatregelen moeten komen. Ook bespreken ze met elkaar wie het beste kan optreden: de politie, de Belastingdienst of bijvoorbeeld het gemeentebestuur.

Doel
Het onderzoek Redlake laat duidelijk zien dat je als prospect niet zomaar uit een motorclub kunt stappen. Een belangrijke boodschap die nieuwe aanwas mogelijk kan ontmoedigen, denkt de zaaksofficier. "Ze laten je niet zomaar gaan, dat werd op pijnlijke wijze helder. Het doel van het opsporingsonderzoek was dat een criminele motorclub als Bandidos geen bestaansrecht mag krijgen in de regio. Dat doel hebben we behaald."

Het strafdossier wordt voor de zomer afgerond. De zaak komt naar verwachting in het najaar voor de rechter.

3.5 Project ITOM: vuist tegen illegale online marktplaatsen

Harddrugs, gereedschap om computers te hacken, valse identiteitsbewijzen, vuurwapens en liquidaties op bestelling. Het is allemaal in een handomdraai te verkrijgen via illegale online marktplaatsen op het verborgen darknet. Strafrechtelijke onderzoeken lieten al zien hoe problematisch de online handel, waar miljoenen in omgaan, is. Om dit een halt toe te roepen is het project ITOM gestart, waarin internationale samenwerking de sleutel tot succes is.

Jan Dobbelaar en Bas Doorn, beiden criminoloog en werkzaam bij het Landelijk Parket, zijn de projectleiders van ITOM (Illegal Trade on Online Marketplaces). De aanleiding om het project te starten waren de strafrechtelijke onderzoeken Commodore en Vantage die al bij het LP liepen. “Die zaken gaven ons voor het eerst een helder beeld over hoe groot het probleem van de handel op online marktplaatsen is. Daar moesten we wat mee. Met alleen strafrechtelijke onderzoeken doen, haal je misschien één, twee of drie verkopers onderuit, maar dat doet niet veel met de markt”, vertelt Dobbelaar. Vanuit het LP werd daarom gezocht naar het antwoord op de vraag: hoe pak je dit omvangrijke probleem dan wel aan? “De moeilijkheid van de online handel is dat het onbegrensd is. Internet is dat per definitie en daarom besloten we dit probleem niet als land alleen aan te pakken, maar internationaal de samenwerking te zoeken. Van de Europese Unie kregen we 4,5 ton om project ITOM te realiseren en de juiste mensen bij elkaar te krijgen.”

Kilo’s drugs
De illegale online marktplaatsen, zoals Silk Road 2.0 en Cannabis Road, zijn alleen te bereiken via het TOR-netwerk. De TOR-browser is eenvoudig te downloaden en op zich niet illegaal, maar vanwege de anonimiteit die het netwerk biedt, is de browser erg geliefd bij criminelen. De misdrijven die ze online plegen zijn verre van onschuldig: denk bijvoorbeeld aan de verspreiding van kinderporno. Die anonimiteit nodigt criminelen ook uit om verder te gaan dan ze op het normale web zouden doen. Op het darknet lopen ze immers minder risico om in beeld te komen bij politie en justitie. Grootschalige drugshandel vormt het leeuwendeel van de handel op de online marktplaatsen. Vele kilo’s drugs worden dagelijks de hele wereld over gezonden. De verkopers verdienen soms miljoenen bitcoins met de lucratieve handel. Een combinatie van technische en klassieke opsporing moet hen uit de anonimiteit halen.

Bondgenoten
Maar project ITOM is breder dan enkel opsporingsonderzoeken doen. Dobbelaar en Doorn slaagden erin om de FBI en achttien andere Europese landen enthousiast te krijgen om samen een vuist te maken tegen deze vorm van cybercrime. “Onze strategie kent drie speerpunten. Ten eerste focussen we op de gewone strafzaken. Dit om mensen op te sporen, aan de schandpaal te nagelen en zo het beeld te geven dat we ze weten te vinden en oppakken. Kortom: lawaai maken in het wereldje. Tweede speerpunt is om ons te concentreren op de logistiek van de handel. Dat gebeurt via de gewone post. Reden voor ons om bondgenoten te zoeken bij de douane en postbedrijven. In januari organiseerden we daarom in samenwerking met de Nederlandse Douane een driedaags congres. Het hoofddoel: awareness vergroten en kijken wat we voor elkaar kunnen betekenen. Hoe groot het probleem van zendingen per post precies is, weten we nog niet. Daarom hebben we met elkaar afgesproken dat we een internationale controledag gaan organiseren. Als we die dag zo veel mogelijk verdachte brieven en pakketten openen, krijgen we een helderder beeld van de aard en omvang van het probleem. Door postzendingen te onderscheppen en zowel de kopers als verkopers te benaderen, hopen we het vertrouwen in de anonimiteit en elkaar te ondermijnen. Want daar draait het systeem op.”

Als laatste richt het project ITOM zich op bitcoins, het anonieme betaalmiddel dat gebruikt wordt op de marktplaatsen. Ook die laten sporen achter. Bitcoins kunnen namelijk niet overal zomaar ingewisseld worden voor een grote zak geld. Daar liggen kansen.

Krachtiger signaal
De FBI haalde als eerste markplaats Silk Road 1 uit de lucht, maar binnen *no time* was er al sprake van een doorstart: Silk Road 2. Assistent-projectleider Bas Doorn: “De les die we leerden was dat een enkele website neerhalen dus totaal geen zin had. Daarom drongen we aan op een grote internationale actie, waarbij we ons naast het offline halen van de marktplaatsen ook op de verkopers richten. Dat betekent: hen uit die ‘veilige’ anonimiteit halen en vervolgens aanhouden. Bovendien is het een veel krachtiger signaal als we tijdens die actie met achttien landen tegelijkertijd honderden grote websites neerhalen.” Volgens Dobbelaar is het feit dat al die landen tegelijkertijd met dezelfde missie aan de slag gaan de grootste uitdaging van ITOM. Verder is het betrekken van andere organisaties, zoals de (internationale) douane, vrij nieuw. “Het is geen rocket science, maar het gebeurt niet vaak dat het OM dergelijke partijen internationaal betrekt. Vaak doen we dit soort projecten het liefst landje voor landje, collectief handelen gebeurt weinig. Alle landen doen naast het gezamenlijke voorbereidend werk zelf strafrechtelijk onderzoek, met als klapper meerdere actiedagen. Die gezamenlijke uitstraling maakt de acties mooi stevig.”

414 websites
De eerste actie met de codenaam ‘Onymous’ vond plaats op 6 november 2014. De EU-landen en de FBI slaagden erin om tegelijkertijd marktplaatsen uit de lucht te halen en verkopers aan te houden. Zo werd in San Francisco de grote man achter Silk Road 2 opgepakt. Uit onderzoek bleek bovendien dat de internetserver van Silk Road 2 ook enige tijd in Nederland had gestaan. Onder leiding van het LP nam ook de politie in Nederland een aantal computerservers in beslag. Die werden uitgebreid geanalyseerd. Tijdens de actie Onymous haalden de landen in totaal maar liefst 414 illegale marktplaatsen uit de lucht. Bezoekers van de websites zagen daarna alleen nog de melding: *‘This hidden site has been seized’*. Ook werd er beslag gelegd op meer dan een miljoen dollar aan bitcoins en 180.000 euro cash.

Dobbelaar en Doorn waren zeer tevreden met de resultaten van de eerste actie: “Er werden honderden websites neergehaald, veel meer dan gedacht. Op de fora die kopers en verkopers bezoeken zat de schrik er duidelijk in. Dat zagen we aan de vele reacties. In de toekomst willen we daarom nog meer grote internationale actiedagen organiseren. Het liefst met veel bombarie zodat de kopers en verkopers van de websites wegblijven en uit angst ook nooit meer terugkeren. Als dat ook uit de analyse van TNO blijkt, heeft ITOM zijn kracht bewezen.”

Onlangs zijn in Nederland drie grote verkopers geïdentificeerd in het kader van Project ITOM. Op verschillende online marktplaatsen stonden zij bekend onder de pseudoniemen Holland Online, Amsterdam United en Albert Heijn. De mannen worden verdacht van het handelden in XTC, MDMA, LSD en andere drugs. In totaal is voor meer dan 1 miljoen euro aan bitcoins, cash en andere valuta in beslag genomen. De drie verdachten zitten in voorlopige hechtenis.

3.6 SBM-offshore schikt voor 240 miljoen

$240.000.000. Dat is het totale bedrag dat de Nederlandse onderneming SBM Offshore aan het Openbaar Ministerie moet betalen. Dit forse transactiebedrag is de ontknoping van een FP-LP-onderzoek naar ambtelijke en niet ambtelijke omkoping in het buitenland. SBM Offshore klopte in 2012 uit eigen beweging bij het OM aan om de misstanden aan te kaarten. Het bedrijf had toen zelf al een intern onderzoek gestart.

SBM Offshore, een Schiedammer onderneming die drijvende opslag-en productieplatforums voor oliewinning op diepzee levert, is de laatste decennia flink gegroeid. Het bedrijf veranderde in korte tijd in een omvangrijke onderneming met diverse vestigingen, kantoren en werven verspreid over de hele wereld. In het verleden had SBM in het buitenland niet overal eigen filialen, daarom werkten ze met lokale handelsagenten. Zij spreken de taal, hebben een netwerk en kunnen zo eenvoudig aan vergunningen komen en inschrijvingen voor bepaalde projecten regelen. Rutger Jeuken, rechercheofficier van het Functioneel Parket: “Daar ging het mis. Uit onderzoek bleek dat de agenten verdachte betalingen deden aan verschillende personen, waaronder overheidsfunctionarissen. Het vermoeden was dat de betalingen werden gedaan om opdrachten in de wacht te slepen.”

Giften
Zaaksofficier Dop Kruimel vertelt hoe het omkopingsschandaal aan het licht is gekomen. “SBM werkte over de hele wereld met andere bedrijven samen, onder andere in Equatoriaal Guinea. Een van die bedrijven tipte begin 2012 het bestuur van de onderneming dat een agent van SBM bepaalde giften aan overheidsfunctionarissen had gedaan. Daarop besloot SBM zelf een intern onderzoek te starten. Ook meldde het bedrijf zichzelf toen bij het Openbaar Ministerie, zowel in Nederland als in de Verenigde Staten.” Er was op dat moment net een volledig nieuw bestuur en raad van commissarissen aangesteld bij de onderneming. SBM meldde zich eerst bij het Landelijk Parket omdat daar de landelijk corruptieofficier zit, maar vanwege het financieel specialisme is ook het Functioneel Parket bij het onderzoek betrokken. Het onderzoeksteam bestond uit de zaaksofficieren Dop Kruimel van het FP en Michiel van IJzendoorn van het LP, de FIOD deed het onderzoek. Verder waren Rutger Jeuken en Vincent Leenders van het FP bij de zaak betrokken, dit voor de vervolgingsstrategie en het afdoeningsproces.

Jeuken vertelt over het onderzoek: “Als een bedrijf zichzelf meldt en schoon schip wil maken, is dat voor ons een belangrijke motivatie om te kijken hoe we met elkaar in zee kunnen gaan en synergie kunnen bereiken.” SBM had zelf al een advocatenkantoor en forensische experts in de arm genomen om het interne onderzoek te verrichten. Wat uit hun onderzoek naar voren kwam, deelden zij met het OM en de FIOD. Daarnaast deed de FIOD strafrechtelijk onderzoek, zoals het horen van getuigen en het doen van rechtshulpverzoeken. Ook namen de FIOD-rechercheurs administratie in beslag zodat zij ook diep in die data konden duiken. De bevindingen van het interne onderzoek van SBM legden zij naast de eigen bevindingen. Die resultaten en stappen in de afdoening werden voortdurend afgestemd met de Amerikaanse autoriteiten.

180 miljoen dollar
Omdat het bedrijf in meerdere landen opereert, heeft SBM in samenspraak met het OM het onderzoek gericht op de drie belangrijkste landen. Kruimel: “We kozen voor de landen waar veruit het meeste geld werd betaald door SBM aan handelsagenten: Brazilië, Angola en Equatoriaal Guinea.” In de onderzoeksperiode werd er door SBM ongeveer $200 miljoen aan commissie betaald aan alle handelsagenten over de hele wereld. De drie genoemde landen vertegenwoordigden een bedrag van $180 miljoen, dat vond het zaaksteam voldoende representatief. Uit onderzoek bleek dat een deel van die betalingen via handelsagenten naar derden ging, waaronder dus overheidsfunctionarissen. Er werden ook opleidingskosten, auto’s en een huis betaald.

De corrupte handelsagenten handelden op eigen titel. Voor hen was het immers ook gewoon *business*. Volgens de rechercheofficier moeten de betalingen met medeweten van toenmalige medewerkers van SBM hebben plaatsgevonden, waaronder een toenmalig lid van de Raad van Bestuur. “In het geval van de (voormalige) SBM-medewerkers en agenten heeft Nederland geen rechtsmacht. Dit omdat de feiten zich in het buitenland afspeelden en alle betrokkenen buitenlanders zijn.” De officieren hebben daarom contact gezocht met het buitenland.

Schoon schip
Aan de transactie met de rechtspersoon, het bedrijf zelf, waren wel aan een aantal voorwaarden verbonden. Kruimel: “Medewerking en openheid van zaken staan voorop. Dat betekent niet dat het OM geen rekening houdt met het feit dat een verdachte zich niet met huid en haar wil overleveren. Het is de kunst om het juiste verhaal boven water te krijgen. Schoon schip maken is zeker zo belangrijk. Het bedrijf moet laten zien dat het de bedrijfsvoering zo inricht, dat het risico op dit soort misstanden zo klein mogelijk wordt gemaakt. Hierbij liet het OM zich adviseren door deskundigen. Ten slotte gaat het natuurlijk ook om boetedoening. Dat betekent: alles wat op een verkeerde manier verdiend is inleveren en een forse boete betalen.” Het onderzoek van de FIOD en het Openbaar Ministerie is uiteindelijk in een stevig tempo uitgevoerd. In 2012 is het onderzoek gestart en in 2013 kwam alles in een stroomversnelling terecht.

Om zicht te krijgen op de veranderingen in het bedrijf voerde het onderzoeksteam gesprekken met de Raad van bestuur en de Raad van Commissarissen. Het viel de officieren op dat de gesprekken openhartig waren en dat zij zich kwetsbaar opstelden. Ook de gesprekken met de advocaten verliepen goed. “Normaal gesproken hebben wij te maken met advocaten die een pokerface opzetten en overal mitsen en maren achter zetten. Maar deze partijen zeiden eerlijk dat het nooit zo had mogen gebeuren”, zegt Jeuken. De Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen leken ook goed in te schatten waarom het corruptieschandaal toch kon gebeuren. Het bedrijf begon overzichtelijk en groeide in rap tempo uit tot een wereldwijd actieve onderneming. Er was vooral oog voor ondernemen, wat onbewust ten koste ging van aspecten zoals integriteit. Inmiddels is dat anders. De commissarissen en bestuurders vertelden de officieren wel dat ze even twijfelden of ze deze ernstige misstanden wel vrijwillig moesten melden. Want een bedrijf komt dan meteen in zwaar weer terecht. Toch besloten zij unaniem om het wel te doen. “Het besef dat je zo geen zaken doet is doorgedrongen. SBM laat dit ook zien met een stevig aangepast integriteitsprogramma. Corruptie staat sowieso nationaal en internationaal op de agenda.” De afgelopen jaren is er sprake van een mentaliteitsverandering, weet Jeuken.

Ingewikkelde puzzel
Het onderzoeksteam begon in 2014 met de berekening van de transactie. Ze gingen na hoeveel SBM per project verdiende en in hoeverre die projecten beïnvloed waren. Kruimel: “Een ingewikkelde puzzel. Gesprekken met financiële mensen binnen het bedrijf, advocaten en overige data hebben voor ons een zo helder mogelijk beeld opgeleverd.” Bij de transactie werd ook rekening gehouden met wat het bedrijf financieel aan kan. Ze hebben zichzelf immers gemeld en goed meegewerkt. Bovendien is het nu een opgeschoond bedrijf, met duizenden medewerkers. Dat kun je niet zomaar over de kop laten gaan. Uiteindelijk kwamen ze uit op een schikkingsbedrag van 240 miljoen dollar. De boete bedraagt veertig miljoen dollar, de ontneming tweehonderd miljoen dollar. Het OM ziet het forse bedrag als een passende afdoening, die recht doet aan de ernst van de feiten. Voor SBM was het een pijnlijke ontknoping. Toch is het bedrijf blij dat het de keuze heeft gemaakt om zich vrijwillig te melden. Jeuken: “Omdat ze nu zeker ‘schoon’ zijn, merkt SBM dat bedrijven juist zaken met ze willen doen. Hopelijk inspireert hun beslissing ook andere bedrijven.”

Met de bekendmaking van het enorme schikkingsbedrag kozen de officieren ervoor om een extra uitgebreid persbericht uit te brengen. Ook een van de voorwaarden van de schikking. “Het verhaal moest *out in the open* komen. We wilden transparant zijn en meer naar buiten brengen

dan journalisten na een strafzitting zouden doen. Zo probeerden we het gebrek aan de gang naar de rechter te compenseren.”

SBM Offshore betaalt het schikkingsbedrag van 240 miljoen dollar in drie termijnen, binnen drie jaar.

3.7 “Het kan je buurmeisje zijn, dat druist in tegen het beeld van mensenhandel”

“Ik wil heel graag met je samenwonen, een kindje…maar daar is geld voor nodig”, met die woorden wist Nadeem D. het minderjarige slachtoffer Valerie om zijn vinger te winden. Dat geld moest het meisje verdienen door seks te hebben met vreemde mannen. Valerie wilde niet met de ‘oude, onverzorgde mannen’ naar bed. Ze huilde. Tevergeefs, want de klanten hadden al betaald. Voor het OM Midden-Nederland is dit de eerste zaak waarbij ze niet alleen de mensenhandelaar, maar ook de klanten van het slechts 17-jarige meisje naar zitting brachten.

Diep in de nacht van 18 januari 2014 kwam Valerie thuis, verdrietig en van streek. Haar vriend Nadeem D. wilde haar die avond naar een klant brengen, maar het meisje protesteerde. ‘Moet ik soms doorrijden?!’, dreigde Nadeem D. toen ze voor een spoorweg stonden. Hij mishandelde Valerie die avond in het bos en bracht haar ’s nachts terug naar haar moeder. Zaaksofficier Corinne van Kleef vertelt dat het meisje die nacht brak. “Ze vertelde in tranen dat ze diep in de problemen zat, maar ze wilde geen aangifte doen. Ze hield te veel van Nadeem. Daarop is haar bezorgde moeder naar de wijkagent gegaan. Ze gaf hem de telefoon van haar dochter voor nader politieonderzoek.”

In de ban
De zaak kwam bij het team migratiecriminaliteit en mensenhandel van de politie terecht. Carlijn Plancken, teamleider van die afdeling: “We hadden een directe verdenking van mensenhandel. Toen wij aan ons onderzoek begonnen, werd Valerie in een gesloten jeugdinstelling geplaatst. Dat vond het meisje vreselijk, maar de risico’s waren te groot. Ze was nog te erg in de ban van Nadeem.” Valerie was zeventien ten tijde van de feiten, bovendien is ze zwakbegaafd. Nadeem gaf haar aandacht, zei van haar te houden. Hij had de nieuwste telefoons, dure bontjasjes en hippe gympen. Dat trok Valerie aan. “Jij kunt ook geld bij me verdienen. Dan kunnen we samenwonen, een kindje…”

Na twee weken verkering brak de fase aan die de officieren als de korte ‘inwerkperiode’ omschrijven. “Nadeem dwong haar om seks met zijn familieleden te hebben. Ze vond dat raar, maar nee zeggen was geen optie. Nadeem werd steeds agressiever. Na de ‘inwerkperiode’ ronselde hij klanten via een seksadvertentie van Valerie op kinky.nl, later gekwalificeerd als kinderporno. Nadeem bracht Valerie zelf naar de klanten toe. Tegen een klant, Martin S., vertelde het meisje huilend dat ze niet wilde, dat ze gedwongen werd. Die avond hadden ze geen seks, maar een tweede keer wel. De klant wilde toch waar voor zijn geld. S. zelf ontkent dat hij seks met Valerie had. Maar het meisje verklaarde zeer gedetailleerd over de seks, die plaatsvond in een jacuzzi van een hotel.”

Betrouwbaar
Een deskundige beoordeelde de verklaringen van Valerie als betrouwbaar. Belangrijk voor de zaak, want de verdenking van mensenhandel steunt grotendeels op haar verklaringen. “Valerie verklaarde na Nadeem al vrij snel over nog een andere verdachte: Erhan Y. Hij had vermoedelijk één klant, Chang H., voor haar geregeld met wie ze seks had. Nadeem D. en Erhan Y. kenden elkaar wel van school, maar ze werkten niet samen. In tegenstelling tot Nadeem, gaf Erhan zijn slachtoffer wel een deel van de opbrengst. Mogelijk probeerde hij haar zo los te weken van de andere mensenhandelaar”, zegt de zaaksofficier.

Voor politie en OM in Midden-Nederland was Valerie een van de eerste minderjarige, Nederlandse slachtoffers van mensenhandel. Plancken: “We hebben vaak te maken met meerderjarige Oost-Europese prostituees. Dit had je buurmeisje kunnen zijn, dat druiste in tegen het geijkte beeld van mensenhandel. Omdat we met een minderjarige te maken hadden, kwamen ook de klanten als verdachten in beeld. Zij zijn vanwege de leeftijd van Valerie per definitie strafbaar. Ze wisten dat zij zeventien was. Maar al wisten ze dat niet, waren ze alsnog strafbaar. Klanten moeten naar een legitimatie vragen.” Voor het onderzoek maakte dat veel uit. Plancken

en Van Kleef vertellen dat in mensenhandelzaken het bewijs vaak uit verklaringen van klanten komt. Maar in deze zaak zijn de klanten zelf verdachten, waardoor ze ontkennen en zwijgen.

Telecomgegevens
Het zaaksteam moest dus op een andere manier bewijs verzamelen. De seksadvertentie op kinky.nl werd het uitgangspunt. Wie zat daarachter? Valerie zei in eerste instantie dat ze de advertentie zelf online had gezet, maar kwam daar later op terug. Rechercheurs achterhaalden het IP-adres, dat bleek te linken aan Nadeem. "Zijn verweer was dat Valerie steeds bij hem was, en dat zij het zelf vanaf zijn telefoon online had gezet. Dat verweer konden we alleen onderuit halen door zijn telefoongegevens op te vragen bij de aanbieder en die te onderzoeken. We checkten bij elke login op het kinky-account welke telefoon er op dat moment in de buurt was van het IP-adres, en of de telefoons van Nadeem en het slachtoffer bij elkaar in de buurt waren. Op basis van de telefoongegevens zagen we dat zij op die momenten helemaal niet bij hem was. Toen wisten we genoeg. Zonder die gegevens was het een harde dobber geworden", zegt teamleider Plancken.

Dit was de eerste zaak waarbij officier Van Kleef ook de klanten vervolgde. "We wilden ons effect vergroten door de klanten naar zitting te brengen. Daar geef je een signaal mee af. Onlangs hoorden we dat een prostituee bij een controle zei dat sinds de aandacht voor deze zaak en de omvangrijke zedenzaak in Valkenburg, steeds vaker naar haar legitimatie wordt gevraagd. Een mooi effect. Zo onderscheid je de naïeve sufferds van de klanten die bewust op zoek gaan naar zo jong mogelijke meisjes", zegt Plancken.

Onderzoekshart
Het zaaksteam bracht uiteindelijk twee klanten naar zitting. "Valerie werd veel en lang gehoord. Ze moest verklaren over de mensenhandelaren, de seks en de klanten. Op een zeker moment moesten we stoppen: anders zou ze breken en hadden we mogelijk geen zaak meer." De familie met wie Valerie gedwongen 'inwerk-seks' had, bleek lastig te identificeren. Valerie wist ook niet alles meer, omdat ze veel verdrongen heeft. Tot hoe ver kun je gaan? De officier toonde Valerie de prints van de video waarin ze een trio had met de familie van Nadeem. "We zagen haar in elkaar duiken. Pas toen wist ze weer wat er was gebeurd, een heftig moment. Als we helemaal tot het gaatje waren gegaan, hadden we misschien betere verklaringen kunnen krijgen en meer zaken kunnen bewijzen, maar we stopten. Dat zijn keuzes. De positie van het slachtoffer is bij mensenhandel ingewikkelder dan in andere zaken. Valeries belang stond voorop, maar dat druist wel in tegen je onderzoekshart."

Het zaaksteam kon niet hard krijgen hoeveel geld Valerie voor de jongens verdiende. Het meisje wist namelijk niet wat de klanten voor haar lichaam hadden betaald. Nadeem had 10.000 euro onverklaarbaar vermogen, maar zijn vader stopte hem ook regelmatig geld toe. Dat bemoeilijkte het afpakken. "Als je naar de tarieven op kinky kijkt, zie je wat de seksuele handelingen kosten. Met en zonder condoom. Die tarieven liegen er niet om. De seksuele handelingen die Valerie moest verrichten, vonden plaats in bossen, garages en hotels. Je moet er toch niet aan denken dat je een hotelkamer huurt, waar de dag daarvoor een minderjarig meisje gedwongen werd tot seks?", zegt Plancken.

Beschadigd
Met deze zaak wilden Plancken en Van Kleef mensenhandel frustreren en de vraag verstoren door klanten te vervolgen. Een belangrijk signaal voor volgende mensenhandelzaken met minderjarige slachtoffers. Valerie zelf is gedurende het onderzoek anders naar de situatie gaan kijken. Ze ziet er het kwalijke nu van in. Van Kleef: "Valerie is flink beschadigd. Jonge meisjes moeten zich seksueel gezond kunnen ontwikkelen, dit soort afschuwelijke ervaringen staan dat enorm in de weg."

De namen in dit artikel zijn omwille van de privacy gefingeerd. Op 10 februari 2015 veroordeelde de rechtbank Nadeem D. wegens mensenhandel, kinderporno, mishandeling en bedreiging tot een gevangenisstraf van twintig maanden waarvan acht maanden voorwaardelijk met een proeftijd van

drie jaar. Daarbij zijn onder andere de volgende bijzondere voorwaarden opgelegd: elektronisch toezicht voor vier maanden en een contactverbod met Valerie. Ook moet hij een schadevergoeding aan haar betalen. Nadeem D. is in hoger beroep gegaan.
Erhan Y. is wegens mensenhandel, mishandeling, afpersing en een diefstal veroordeeld tot een gevangenisstraf van achttien maanden waarvan acht maanden voorwaardelijk met een proeftijd van drie jaar. Daarbij is ook onder andere elektronisch toezicht voor vier maanden en een contactverbod met Valerie opgelegd.
Klant Martin S. is wegens kinderprostitutie en poging daartoe veroordeeld tot één dag gevangenisstraf en een werkstraf van 180 uur. Hij is in hoger beroep gegaan. Chang H. is wegens kinderprostitutie veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee dagen en een werkstraf van 120 uur.
#

3.8 Jihad-onderzoek Context: een boeiende zoektocht

Onrust heerste in de Haagse Schilderswijk. In 2013 deden verschillende ouders aangifte van vermissing van hun kind. De jongeren zouden volgens hen zijn aangezet om naar Syrië te vertrekken en deel te nemen aan de gewapende strijd. Het OM in Den Haag startte daarop het strafrechtelijk onderzoek 'Context', dat zich richtte op een nieuw fenomeen: het ronselen van Jihad-strijders. "We kregen te maken met de eerste vrouw die we ronselpraktijken verweten, maar ook met de eerste teruggekeerde strijder die we voor de rechter brachten."

Context is een veelomvattend strafrechtelijk onderzoek. Het dossier telt in totaal 22 verdachten, van wie het gros afkomstig is uit de Haagse Schilderwijk. Het grootste deel van de verdachten moet nog voor de rechter komen. Zaaksofficieren Anne Katrien Banning en Nicole Vogelenzang verwijten tien van hen dat ze een criminele organisatie vormden met terroristisch oogmerk. Hun doel? Onder andere het ronselen van mensen voor de gewapende strijd in Syrië. In september 2015 zullen de officieren zeven weken lang met deze groep naar zitting gaan. Twee anderen, Shukri F. en Maher H., stonden in november 2014 al terecht.

Druk
Alle alarmbellen gingen af na de aangiftes van de vermiste jongeren in Den Haag. Ouders vermoedden dat hun kinderen geronseld waren om in Syrië te vechten. Voor de zaaksofficieren brak er sindsdien een bewogen tijd aan. Vogelenzang: "Geert Wilders stelde kritische Kamervragen en er was veel onrust in de pers. 'Hoe kan het dat er aangiftes liggen, inclusief namen van ronselaars en dat jullie niemand aanhouden?', was de heersende teneur. Wij wilden ons niet onder druk laten zetten. We hadden vijf aangiftes van vermissing en mogelijk ronselen. Toen we daar kritisch naar keken, zagen we wel dat het een verdenking opleverde, maar ook dat het niet meer was dan dat. Voor ons was dat de werkelijkheid waar we mee moesten dealen. We hadden soms last van de druk die op de zaak werd gelegd."

Gesprekken met goed geïnformeerde Haagse wijkagenten hielpen de officieren uiteindelijk om de verdenking goed te onderbouwen. Wat ook hielp is dat de twee verdachten, Maher H. en zijn vrouw Shukri F., plotseling in beeld kwamen. "Shukri F. haar (inmiddels ex-)man was uitgereisd naar Syrië. Om meer te weten te komen, luisterden we haar telefoongesprekken af. Wij dachten dat zij geronseld was of zou worden. Zij was toen nog geen verdachte. Tot onze grote verbazing hoorden we dat zij degene was die mensen overhaalde om naar Syrië uit te reizen", zegt officier Banning. Uiteindelijk kreeg het zaaksteam ook over de tap mee dat Shukri F. uit wilde reizen naar Syrië. Om dat te voorkomen hield de politie haar aan op station Rotterdam. Zij was toen in aanwezigheid van Maher H., haar nieuwe man met wie ze net Islamitisch getrouwd was.

De man werd kort na zijn aanhouding weer in vrijheid gesteld, waarna hij alsnog naar Syrië uitreisde. Shukri F. werd wat later vrijgelaten en reisde hem snel achterna. Vogelenzang: "Zij ging vermoedelijk mee om hem te ondersteunen. Als man heb je in Syrië meer status als je getrouwd bent, ze zorgen dan beter voor je. Waarschijnlijk is dat ook de reden dat Shukri F. met de mannen trouwde. Bovendien kom je als ongehuwde vrouw Syrië ook niet binnen." De officieren laten weten dat het toen, in 2013, nog een andere tijd was in Syrië. De terroristische groeperingen waren in die tijd nog erg versplinterd. Jabat was veruit de grootste, gevolgd door Islamic Front, de voorloper van IS. IS zelf was toen nog niet zo prominent aanwezig als vandaag de dag.

Pionieren
Januari 2014 was het stel weer terug op Nederlandse bodem. Ze werden wederom niet meteen aangehouden. "Dat geeft wel aan hoe we pionierden. We waren zoekende, we wisten niet precies hoe het zat met de strafbaarheid van de hele kwestie. We wilden eerst een goede bewijspositie hebben. Nadat we een goed overzicht van de politie in handen hadden, hielden we Maher H. alsnog aan voor zijn rol in de gewapende strijd", zegt Vogelenzang.

Zelf ontkent hij dat hij naar Syrië ging om te strijden. Hij beweert dat hij onschuldig werk deed, zoals voedselpakketten inpakken. Banning: “Gelukkig hadden we bij de aanhouding van Shukri F. ook bezittingen van Maher H. in beslag genomen die dat weerspraken. Ook vonden we bij zijn aanhouding foto’s op zijn telefoon van hem met een Kalasjnikov in zijn handen. Verder zagen we dat hij de strijd in het Midden-Oosten verheerlijkte in groepsgesprekken op Whatsapp. Maar sms-berichten die hij zijn moeder stuurde, vormden uiteindelijk het onomkeerbare bewijs dat we nodig hadden. Maher H. berichtte haar dat hij mee had gedaan aan een ‘gewapende verrassingsaanval’. Zijn moeder reageerde met de vraag of hij de volgende keer dat hij weer gaat strijden alsjeblieft wél afscheid wil nemen.”

Vrijspraak
De officieren moesten naar eigen zeggen flink groeien in het zien en duiden van het probleem. Bij het cluster Terrorisme en Internationale Misdrijven van het Landelijk Parket vonden zij veel antwoorden. Ronselen is alleen strafbaar als het bedoeld is voor de gewapende strijd. Uit de tapgesprekken bleek dat Shukri F. vooral vrouwen overhaalde om te trouwen met een strijder en dan samen met hem naar Syrië af te reizen. De rechtbank oordeelde op zitting dat de benadering van deze vrouwen inderdaad ronselen was, maar niet specifiek voor de gewapende strijd. De vrouwen gingen immers alleen mee voor ondersteuning van hun man. Dat ze één man die twijfelde om naar Syrië te gaan, toch overhaalde door een indringende Korantekst voor te lezen, zag de rechtbank wel als een ronseldaad. Maar ook onvoldoende voor een veroordeling. Suhkri F. werd vrijgesproken. Maher H, werd wel veroordeeld. De rechtbank achtte hem schuldig aan het voorbereiden van moord en doodslag met terroristisch oogmerk.

De overige groep verdachten uit het Context-dossier, die volgens het verwijt van het OM een criminele organisatie vormen, komen in september 22 dagen op zitting. De officieren onderscheiden verschillende rollen. “We zien iemand die jongeren op straat toespreekt en flyers uitdeelt om jongeren te werven en de strijd te verheerlijken. Ook is een persoon verantwoordelijk voor de verspreiding van de ideologie via internet en social media. Weer een ander coördineert alles. Dat zijn volgens ons in Nederland de belangrijkste spelers van de criminele organisatie”, zegt Banning. De verdachten zelf wassen hun handen in onschuld. Ze zijn van mening dat ze puur op basis van vrijheid van geloof en meningsuiting hun religie propageren. Van ‘verheerlijking’ is volgens hen geen sprake. Hoe de rechtbank die discussie in september gaat opvatten, is volgens de officieren een interessante kwestie. Voor Banning en Vogelenzang is het helder dat er wel degelijk sprake is van strafbare feiten. Zij vinden dat een beroep doen op de vrijheid van meningsuiting of geloof in dit geval niet opgaat.

Kennis
Bij het onderzoek Context waren vooral de wijkagenten, ‘de ogen en oren van de wijk’, erg belangrijk voor het OM. Zij kennen de buurt, de families en vangen zo de nodige signalen op. De officieren benadrukken ook het belang van het ‘Veiligheidshuis’, een casusoverleg waarbij politie, gemeente, OM, reclassering en andere partijen met elkaar rond de tafel zitten om over personen en ontwikkelingen te spreken. Het casusoverleg is cruciaal omdat de aanwezige partijen na het duiden van signalen meteen passende maatregelen met elkaar kunnen bedenken. Vogelenzang: “Context was een boeiende zoektocht voor het zaaksteam. Anne Katrien Banning en ik werkten hard om de nodige kennis op te doen. Ons requisitoir vormt nu een goede basis voor vergelijkbare zaken.”

Het OM gaat in de strafzaken van Shukri F. en Maher H. in hoger beroep.

4. Conclusie en vooruitblik

Om de georganiseerde misdaad terug te dringen is afgesproken dat in 2014 het aantal aangepakte criminele samenwerkingsverbanden (csv's) is verdubbeld ten opzichte van 2009 (+100 procent), met name op de aandachtsgebieden mensenhandel, drugshandel en -productie, witwassen en financieel-economische criminaliteit. Met een stijging van het aantal projectmatige strafrechtelijke onderzoeken op deze thema's van 113 procent is de doelstelling gehaald. Vooral het aantal onderzoeken van mensenhandel, synthetische drugs en witwassen is toegenomen. Dat hangt samen met de urgentie rondom deze thema's. De stijging van het aantal witwasonderzoeken is een uitvloeisel van de breed geïntensiveerde aandacht voor het afpakken van crimineel verkregen vermogen. Concreet betekent dit dat vaker de keuze wordt gemaakt om een onderzoek primair of zelfs uitsluitend te richten op witwassen (in plaats van op het gronddelict zoals drugshandel). Ook het aantal onderzoeken naar liquidaties/ernstig geweld met een link naar georganiseerde criminaliteit is verder gestegen.

Het feit dat de doelstelling is gehaald, laat zien dat politie en OM de afspraken over de aanpak van ondermijning zijn nagekomen. Dat wil niet zeggen dat het bereiken van de doelstelling in 2014 vanzelfsprekend was. De beperkte capaciteit van OM en politie stond flink onder druk, onder meer vanwege de ramp met de MH17, de Nuclear Security Summit en de opkomst van radicalisering en terrorisme. De verwachting is dat die druk in 2015 hoog blijft.

Het behalen van de doelstelling betekent evenmin dat er geen zorgen zijn over de wijze waarop ondermijnende criminaliteit zich in Nederland manifesteert. De ontwikkelingen op het terrein van liquidaties, motorbendes en hennepteelt laten zien dat georganiseerde misdaad hardnekkig is en steeds nieuwe wegen naar financieel gewin zoekt. De bestrijding van georganiseerde misdaad moet dan ook vasthoudend en meerjarig zijn. Naast de kwantitatieve doelstelling als geformuleerd in de Veiligheidsagenda 2015-2018 van jaarlijks 950 strafrechtelijk aangepakte csv's, vergt dit vooral een verdere kwalitatieve versterking waarbij een integrale aanpak essentieel is. We leveren de afgesproken prestaties, binnen de gestelde randvoorwaarden, maar met de forse bezuiniging voor het OM en de reorganisatie bij de politie bereiken we de grenzen van ons prestatievermogen.

In de Veiligheidsagenda 2015-2018 hebben OM en politie met de minister van Veiligheid en Justitie en de regioburgemeesters afgesproken dat jaarlijks ten minste 950 csv's worden aangepakt door middel van strafrechtelijk onderzoek. Anders dan voorheen worden voor deze verhoogde doelstelling alle projectmatige onderzoeken naar georganiseerde ondermijnende criminaliteit en TGO's[17] met een link naar georganiseerde ondermijnende criminaliteit meegeteld. Daardoor wordt een completer beeld verkregen van de strafrechtelijke aanpak van georganiseerde criminaliteit. Realisering van de kwantitatieve doelstelling dient vergezeld te gaan van een kwalitatieve versterking van de aanpak, onder meer gericht op kopstukken (de top van invloedrijke criminele subjecten) en sleutelfiguren in het criminele proces (facilitators die een cruciale rol spelen in de criminele activiteiten) en het terugdringen van vermogensposities van csv's door het traceren en afpakken van criminele winsten. Dit kan alleen effectief in een integrale aanpak, samen met onder andere het lokaal bestuur en de Belastingdienst.

Zoals ook door de minister van Veiligheid en Justitie toegezegd aan de Tweede Kamer wordt voor het thema fraude door het OM in samenwerking met de politie en de bijzondere opsporingsdiensten een separate monitor ontwikkeld.[18] In 2016 zal de eerste versie daarvan, met de resultaten over 2015, worden gepresenteerd.

---

[17] Team Grootschalig Optreden.

[18] De csv-onderzoeken naar fraude blijven evenwel gerapporteerd worden in de cijfers over de aanpak van georganiseerde criminaliteit.

Naar aanleiding van een toezegging van de minister aan de Tweede Kamer wordt in de loop van 2015 in opdracht van het Openbaar Ministerie een beleidsonderzoek verricht naar de ontwikkeling van vrijheidsstraffen in relatie tot de aanpak van csv's. Voorzienbaar is dat de eerste resultaten van dit onderzoek eind 2015 beschikbaar zullen komen.

Tot slot worden in 2015 voorbereidingen getroffen voor een nieuw meerjarig Nationaal Dreigingsbeeld (NDB) georganiseerde criminaliteit. De Nationale Politie, in samenwerking met andere (opsporings)instanties, stelt het NDB op in opdracht van het College van procureurs-generaal. Naar verwachting zal het NDB medio 2017 worden opgeleverd.